

**NL-HtSA Archiefnummer 0185 Broederschap van het H.H. Sacrament te 's-
Hertogenbosch, 1480-1980**

DE ALOUDE BROEDERSCHAP
VAN HET HOOGHEILIG SACRAMENT
TE 'S-HERTOGENBOSCH, 1480-1980.

met inventarissen van de archieven der Broederschap, 1495-1975.

door

Mr. J.A.M. Hoekx

en

R.H.A. van de Laar

e.a.

1980

VOORWOORD

De oprichting van de Aloude Broederschap vond plaats in een periode waarin Erasmus school ging bij de Broeders des Gemenen Levens te 's-Hertogenbosch en toen Jeroen Bosch in die stad zijn wondere wereld schiep. Amerika was nog niet ontdekt. De boekdrukkunst was net uitgevonden en als een der eerste Bossche drukken verscheen over de Broederschap een zogenaamd postincunabel. Wat was het motief van haar oprichting? Gaf een nieuwe kerkelijke of maatschappelijke stroming een impuls? Was geloof en devotie het vertrekpunt of was er sprake van een godsdienstig en maatschappelijk verzet en de behoefte te getuigen zoals we dat vaak bij actiegroepen waarnemen? Sporen en vermoedens, maar meer dan dat niet, zijn aanwezig.

De Broederschap heeft bij haar vijfde eeuwfeest tegenover zichzelf en met betrekking tot de stad, met wier geschiedenis de hare verbonden is, zich verplicht gevoeld de gegevens over haar geschiedenis te verzamelen in een bronnenbeschrijving, die u hierbij wordt aangeboden. Zij heeft de hoop dat dit zal kunnen leiden tot een wetenschappelijk verantwoorde beschrijving van haar historie.

Deze uitgave werd mogelijk gemaakt door de medewerking van de Gemeentelijke Archiefdienst 's-Hertogenbosch en de bijdragen van de Vereniging Sociëteit Casino, de mr. Paul de Gruyter Stichting en het Frits van der Ven-fonds te 's-Hertogenbosch. Zij hebben daardoor de Aloude Broederschap ten zeerste aan zich verplicht.

(J.M.C. Teppema)
Proost van de Broederschap
Maart, 1980.

INHOUD

Voorwoord

Inhoud

Inleiding

Geschiedenis van de aloude Broederschap van het Hoogheilig Sacrament te 's-Hertogenbosch, 1480-1980.

**** Bij de afbeeldingen ****

Lotgevallen van de archieven.

Ordering van de archieven.

Literatuurlijst.

INVENTARISSEN

Inventaris van het archief van de Broederschap van het Hoogheilig Sacrament, 1495-1839

A. ALGEMEEN

1. Stichting; Statuten; Reglementen
2. Stukken betreffende de status van de Broederschap
3. Notulen
4. Stukken betreffende de leden en hun functies
5. Inventaris

B. BIJZONDER

1. Stukken betreffende de vestigingsplaats en de daaraan verbonden aflaten
2. Fundaties
3. Financieel beheer
 - a. bewijzen van eigendommen en rechten
 - b. geschillen
 - c. leggers en staten
 - d. memories
 - e. rekeningen en bijlagen
4. Verhouding tot andere Broederschappen

Inventaris van het archief van de Broederschap van het Hoogheilig Sacrament welke zich afscheidde van bovengenoemde Broederschap, 1703-1839.

A. ALGEMEEN

1. Reglementen
2. Stukken betreffende de status van de Broederschap
3. Notulen
4. Stukken betreffende de leden en hun functies

B. BIJZONDER

1. Financieel beheer
 - a. geschillen
 - b. boetes
 - c. rekeningen en bijlagen
2. Varia

Inventaris van het archief van de Broederschap van het Hoogheilig Sacrament na de hereniging, 1839-1975

A. ALGEMEEN

1. Statuten en Reglementen
2. Agenda's
3. Notulen
4. Ingekomen- en minuten van uitgaande stukken

5. Stukken betreffende de leden en hun functies

B. BIJZONDER

1. Stukken betreffende de vestigingsplaats en de daaraan verbonden aflaten en voorrechten
2. Onderafdeling 'Altaarwacht'
3. Kerkelijke diensten en plechtigheden
4. Financieel beheer
 - a. vervreemding van eigendom
 - b. geschil
 - c. boetes
 - d. rekeningen en bijlagen
5. Verhouding tot andere Verenigingen

Stukken waarbij het verband met de archieven niet is gebleken.

Documentatie

REGESTENLIJST

BIJLAGEN

Bijlage 1 Aanzet tot lijst van zich elders bevindende archivalia, betrekking hebbende op de Broederschap en haar geschiedenis.

Bijlage II Afschrift van de acte van 1496.

Vertaling van de acte door L. van den Steen

Bijlage III Toespraak van Mgr. J. Bluysen.

Bijlage IV Ledenlijst per 1 januari 1980.

INDEX OP PERSOONS- EN GEOGRAFISCHE NAMEN

INLEIDING

Geschiedenis van de Aloude Broederschap van het Hoogheilig Sacrament te 's-Hertogenbosch, 1480-1980.

1480-1930 ²⁷

In 's-Hertogenbosch is voor het eerst sprake van een Broederschap van het Heilig Sacrament in het jaar 1475. In 1474 hadden de Predikheren langs het koor van hun kerk een kapel ter ere van het Heilig Sacrament gebouwd. Het jaar daarop werd in die kapel een Broederschap opgericht door enige aanzienlijke leken.¹ Naast deze Broederschap werd, volgens overlevering in 1480, een tweede Broederschap van het Heilig Sacrament opgericht in de St. Janskerk.² In 1494 hielden de Predikheren een processie met het Heilig Sacrament door de stad. Naar aanleiding hiervan diende het kapittel een klacht in waarna de Predikheren hun privileges werden ontnomen. Na een door Paus Alexander VI gelast onderzoek werden de Predikheren op 9 juni 1494 door de bisschop van Luik in hun rechten hersteld.³ De Broederschap bleef bestaan.

In het licht hiervan is het begrijpelijk dat de stichters van de Broederschap van het Heilig Sacrament in de St. Janskerk een gefundeerde juridische basis verlangden. In 1495 verkregen zij de goedkeuring van hun statuten en van het bestaan van de Broederschap van het stadsbestuur. Misschien dat zij toen ook toestemming verzochten en verkregen van de paus, de bisschop en de deken van het kapittel.⁴ Kort na 1495 is onenigheid ontstaan tussen de deken met het kapittel enerzijds en de stichters van de Broederschap anderzijds. Want vermoedelijk begin 1496 klagen de eersten de tweeden aan bij de paus: dat deze een Broederschap hebben opgericht, maar dat de hunne reeds bestond, en dat zij daarop tersluiks en bij onderkruiping ('subrepticie et oprepticie') de goedkeuring verkregen hebben van de bisschop van Luik. Paus Alexander VI benoemt op 19 december 1496 een commissie van onderzoek, waarvoor optreedt Conrardus de Sarto, officiaal van Luik, die op 8 juni 1497 de betrokken personen indaagt voor zijn geestelijke rechtbank om krachtens de heilige gehoorzaamheid en op straffe van excommunicatie voor hem te verschijnen in zijn woning in de parochie van St. Pieter te Leuven, hetzij in persoon, hetzij door een procurator. Hangende dit onderzoek mocht niets aan de toestand der partijen veranderd worden.⁵ Zeer zeker heeft hij daaromtrent een rapport uitgebracht aan de Heilige Stoel.⁶ Doch dat is niet te vinden, noch als minuut in de archieven van het Bisdom Luik, noch in die van het Vaticaan of De Propaganda Fide. In 1498 is hij echter in 's-Hertogenbosch geweest.⁷ Men mag veronderstellen dat hij toen onderhandeld heeft over bijlegging van het geschil. Want uit afschriften van documenten, aanwezig in het Vaticaan archief blijkt dat de paus op 5 juli 1502 de canonieke oprichting van de Broederschap goedkeurt op verzoek van de deken met het kapittel en vele andere personen. De paus keurt insgelijks goed wat ook in het verzoekschrift gevraagd wordt: namelijk de bevoegdheid om de statuten te verklaren, te verbeteren, te hervormen, te vermeerderen en te verminderen. Hij verrijkt vervolgens de Broederschap met enige aflaten. Op 14 maart 1523 bevestigde en vermeerderde paus Adrianus VI de voorrechten van de Broederschap.⁸ Aldus was een geregelde toestand ingetreden.

Door vele giften van particulieren werd de Broederschap in staat gesteld om aan haar doel, de verering van het Heilig Sacrament, te beantwoorden. Deze verering bestond voornamelijk in de verzorging van de verlichting van het Heilig Sacrament, de plechtigheden op in fundaties vastgelegde dagen en de organisatie van gefundeerde sermonen.

In de eerste straalkapel ten oosten van de kapel der Illustre Lieve Vrouwe Broederschap in de St. Janskerk stond een altaar van het Heilig Sacrament hetwelk door de Broederschap in gebruik genomen zal zijn. Tussen 1508 en 1522 verplaatste de Broederschap haar altaar naar een wat westelijker gelegen plaats, in de nabijheid van het Sanctuarium. In 1523 hield de Broederschap ter consecratie van dit altaar een kleine processie met zilveren kruizen, toortsen, wierookvaten en schellen als begeleiding van vier priesters die het Heilig Sacrament droegen rondom het Gewandhuis. Nog menig jaar daarna bleef zij deze 'gewoonte' getrouw op haar 'kermisdach'. Omstreeks 1538 ging men over tot de aanschaf van een geheel nieuw, rijk bewerkt, altaar.⁹ Tijdens de troebelen van de beeldenstorm werd dit altaar enigszins beschadigd terwijl men 'het kistken toebehoirende der broederschappen van den heyligen Sacramente, bevandt dat 't selve kistken oepen gesmeten was'.¹⁰

De Broederschap bleef bloeien tot het jaar 1629, toen op 17 september de stad werd ingenomen door Frederik Hendrik. Deze Oranje-telg was de katholieken niet bepaald ongenegen, doch hij moest zwichten voor de partij der protestantse godsdienstleraren die harde maatregelen afkondigden en handhaafden. Iedere uitoefening van de katholieke godsdienst werd verboden; de kerken ontnomen; de kerkelijke goederen verbeurd verklaard (behoudens kleine persoonlijke uitzonderingen); de priesters verjaagd. Het altaar van de Broederschap werd gedemonteerd en bij burgers in bewaring gegeven. Het zilverwerk werd bij de Bossche doctor medicinae D. Rombouts gebracht. Het spreekt vanzelf dat de Broederschap zo goed als uiteen geslagen werd. Toch heeft waarschijnlijk de naam van 'wereldlijk Broederschap van het Heilig Sacrament' de Broederschap gedeeltelijk gered en kon zij na 1629 blijven bestaan en trachten zo goed en zo kwaad als het ging haar doel te bereiken.

Dat de Broederschap is blijven bestaan blijkt uit 1. een schepenakte van 28 juni 1635, waarbij een cijns van twaalf gulden per jaar aan de Broederschap verkocht wordt¹¹; 2. dat er nog bijlagen van de rekening van 1679-1682 bestaan waarbij als proost de heer Vormezeel vermeld wordt¹²; 3. dat nog een rekening van 1682 aanwezig is¹³; 4. in een stuk van 8 september 1690 verklaren de ondertekenenden broeders, dat zij als hun rentmeester hebben aangesteld Guilielmus Caersmans. In de aanhef van dit stuk zeggen zij: 'alsoo wij ondergeteekenden op huuden tot rentmeester van het wereltlyck Broederschap van het venerabel of heylygh Sacrament binnen dezer stadt 's-Hertogenbosch zoo voor als naar deszelfs reductie geweest en in wesen gebleven enz.'¹⁴ Telkens komt deze formule terug bij de aanstelling van een nieuwe rentmeester.

Ofschoon dus de Broederschap bleef bestaan kon zij gedurende ruim vijftig jaar niet of zeer slecht aan haar doel beantwoorden.

In 1672 raakten de Verenigde Nederlanden in oorlog met Frankrijk. Hierdoor ontstond enige verzachting in de toestand van de katholieken. Ook was langzamerhand bemerkbaar dat de schouten niet ongevoelig waren voor 'zwijggelden'. In zeer armelijke en achterafgelegen gebouwen werden bidplaatsen ingericht. Zo opende de plebaan van St. Jan en deservitor van St. Pieter, Hieronymus Lintermans (1657-1679) in 1673 een bidplaats in de Kruisstraat, die echter in 1684 weer gesloten moest worden. Waarschijnlijk vestigde de Broederschap zich in 1673 in deze bidplaats. Want toen deze bidplaats in 1684 gesloten werd en de parochianen van St. Jan en St. Pieter naar de kloosterkerk van Mariënborg gingen, waar de pastoor van St. Catharina gevestigd was, vestigde de Broederschap zich op aansporing van pastoor Ludovicus van der Putten aldaar. Deze pastoor werd de geestelijke directeur en door diens ijver kreeg zij weer nieuwe leven.

Vanwege de verandering van bidplaats rees er twijfel of de vroeger verleende aflaten nog wel te verdienen waren in de nieuwe kerk. Men wendde zich daarom tot Paus Innocentius XI die bij bul van 5 februari 1684 de Broederschap bevestigde en ze met aflaten begiftigde. De vicaris-generaal-apostoliek Guilielmus Bassery gaf op 21 maart 1684 verlof tot afkondiging.¹⁵ Hierbij valt op te merken dat de Broederschap in haar verzoek aan de paus zich noemde: 'Broederschap van het Heilig Sacrament, van de Onbevleete Ontvangenis en van alle Heiligen'. Wanneer het deze naamsuitbreiding heeft aangenomen is niet bekend.

Pastoor Van der Putten stierf op 19 oktober 1684. Hij werd opgevolgd door plebaan Johannes van Kessel (24 augustus 1686-1730). Deze werd eveneens geestelijk directeur van de Broederschap. Zij zou echter niet veel genoegen met hem beleven. Hij was van een bijzonder eigenaardig karakter.¹⁶ Na het sluiten van de bidplaats van Mariënborg (1693) heeft de Broederschap waarschijnlijk tot 1702 geen vast onderkomen gehad, evenmin als plebaan van Kessel. Toen laatstgenoemde in 1702 de bidplaats in de Kruisstraat wederom mocht betrekken, kondigde hij af dat de broederschap aan zijn persoon verbonden was en dat de aflaten alleen verdiend konden worden in de bidplaats waar hij was gevestigd. Hierop verzochten de broederheren, bij schrijven door de secretaris Johannes de Pottre d.d. 12 juli 1702, dat de plebaan hen een onderhoud zouden willen toestaan en hen de stukken voorleggen waarop hij zijn afkondiging baseerde. Dit had tot gevolg dat de Broederschap door de plebaan in een vergadering bijeen werd geroepen waarbij bleek dat hij zich reeds op 17 maart 1693 bij suppliek tot Paus Innocentius XII had gericht, hierbij verzoekend om de aflaten, door Paus Innocentius XI in 1684 verleend, te bevestigen en deze niet meer te verbinden aan een bepaalde bidplaats, maar aan de persoon van de plebaan of zijn opvolgers. Dit verzoek had Paus Innocentius XII ingewilligd en op 16 februari 1696 verklaarde de vicaris-apostoliek, Martinus Steyaert, dat deze toestemming bekend gemaakt mocht worden.

Een afschrift van deze toestemming werd de broederheren geweigerd. Maar zij lieten het er niet bij zitten en richtten op hun beurt een verzoek tot Paus Clemens XI, die op 21 april 1703 de oude aflaten bevestigde en toestemming verleende om een nieuwe bidplaats te kiezen.¹⁷ De Broederschap vestigde zich toen in de bidplaats van de Franciscanen in de Sint Joris-/Vughterstraat. De geestelijke directeurs waren opvolgend de paters: Dominicus Smits (1703-1713); van Ingen (1713-1719); Eelkens (1719-1727); van Doren (1727-1736); van Dalen (1736-1746) en van Gastel (1746-1747). In dit laatste jaar vertrokken de paters Franciscanen op bevel van de Staten Generaal. De bidplaats kwam in handen van wereldlijke priesters. De eerste was Johan Coolen (1747-1750), daarna Nicols (1750) en in datzelfde jaar Martinus van Hasselt (tot 1753), over wie later meer.

Het conflict met de plebaan, die een eigen broederschap in zijn bidplaats in de Kruisstraat huisvestte¹⁸ heeft gedurende ruim 50 jaar vele onaangenaamheden veroorzaakt, ook met de opvolgers van de plebaan van Kessel (overleden 24 augustus 1730) nl. Symon van de Weydeven (1732-18 augustus 1743) en Lambertus Hoex (1745-1759). Bij besluit van 22 maart 1735, erkende de vicaris van het bisdom 's-Hertogenbosch, Gysbertus van der Asdonck, ook in de bidplaats van de plebaan de Broederschap van het Heilig Sacrament 'om de twistgedingen te beëindigen'.¹⁹ Toen de bidplaats in de Kruisstraat in 1745 instortte trok men in de bidplaats Achter de Tolbrug, waar de parochies van St. Jan en St. Pieter tot 1840 verenigd zijn gebleven. De zoëven genoemde onaangenaamheden bleven bestaan. Het ging zo ver, dat op advies van plebaan Hoex de apostolisch-vicaris Martinus van Litsenborgh (1745-1756) op 10 december 1750 de beide Broederschappen suspendeerde.²⁰

Dat was blijkbaar een manoeuvre om de Broederschap van de plebaan als de enige te doen blijven bestaan. Want op 20 maart 1751 werd voor haar de suspensie opgeheven en de te verdienen aflaten hersteld.

Het spreekt vanzelf, dat de leden van de Broederschap, die in de bidplaats van de Vughterstraat gevestigd was, daarover hevig verontwaardigd waren. Zij toch konden met officiële en authentieke stukken bewijzen dat zij de oude Broederschap vormden. Zij benoemden onmiddellijk een commissie om het geschil in hoogste instantie te doen berechten. Deze bestond uit François Frencken, secretaris-rentmeester, Joan van Rijckevorsel, oud-proost, Joannes G. van der Borch, medisch doctor en Guiliam Heeren.²¹ Via de broer van Joan van Rijckevorsel, F.G. van Rijckevorsel, norbertijn en pastoor te Poppel, werd de zaak aanhangig gemaakt bij de apostolische stoel. Na onderzoek door de Congregatie van kardinalen der regulieren en aflaten, de Congregatie der kardinalen van de Propaganda Fide, de nuntius te Brussel en de kardinaal aartsbisschop van Mechelen werd de zaak ter beslissing overgelaten aan de nuntius te Brussel. Op 1 januari 1753 gelaste de nuntius de vicaris-apostoliek Martinus van Litsenborgh om de nog op de Broederschap rustende suspensie op te heffen en haar in al haar vroegere rechten en privileges te herstellen.

De Broederschap van de plebaan in de kerk Achter de Tolbrug mocht ook blijven bestaan. Na Lambertus Hoex waren opvolgend geestelijk directeur Joannes van Kessel (tot 3 april 1797) en Joannes Hoogaerts (tot 30 augustus 1840). In 1840 ging deken Hoogaerts naar de St. Janskerk over en werden ieder van de twee parochies St. Jan en St. Pieter zelfstandig. De laatste bleef in de kerk Achter de Tolbrug.

De Broederschap van de Vughterstraat kreeg als opvolgers van geestelijk directeur rector van Hasselt, Ant. van der Blomme (1763-1786); Ant. van Gils (1786-1790) en J.D. van der Meulen (1790-1811). In 1811 werd de bidplaats op last van Napoleon gesloten en zo raakte deze tak van de Broederschap (en nog wel de oorspronkelijke) dus weer zonder bidplaats. Dat gemis werd oorzaak van haar kwijning, terwijl de andere tak eerder in betekenis toenam. Deze laatste was toch in een grotere, goed bezochte, kerk terwijl ook daar de deken en kapelaans dienst deden. De kwijnende tak had nog tot 1831 rector J.D. van der Meulen als geestelijk directeur, hoewel zij niet meer aan een kerk of bidplaats verbonden was maar ondergebracht was in zijn huis in de Vughterstraat. Na 1831 schijnt deze tak in de St. Janskerk gevestigd te zijn, of althans haar inkomsten daar besteed te hebben, want een rekening welke Joan P. van Rijckevorsel van 1832 tot 1839 aflegt komen betalingen voor aan 'pastor' van Liempt in de grote- of St. Janskerk.²²

Het laat zich verklaren dat een verlangen tot vereniging ontstond. In 1839 is er waarschijnlijk nog maar één broeder, n]. Joan van Rijckevorsel. Deze kwam op 21 oktober 1839 in de vergadering van de Broederschap Achter de Tolbrug en deed het voorstel 1. tot ineensmelting; 2. om de kerkelijke diensten te bepalen zoals die vroeger door de eerwaarde heer van der Meulen in de Vughterstraat

waren gedaan.²³ Deze voorstellen werden aangenomen en een commissie benoemd, waartoe van Rijckevorsel behoorde, om met de hoogerwaardede heer deken Hoogaerts daarover te onderhandelen. Hij deelde verder mede dat de Broederschap van de Vughterstraat een inkomen had van ongeveer negentig gulden. Hij bood deze aan de Broederschap van Achter de Tolbrug, wat met eenparige stemmen werd aangenomen. Hij stelde vervolgens voor een rentmeester te benoemen tot administratie der fondsen. De vergadering nam dit insgelijks aan en benoemde Johan Hendrik Deckers. Tevens werd besloten, dat de Broederschap voor altijd gevestigd zal blijven in de kerk van St. Pieter. In de vergadering van 9 december 1839 werd, op voorstel van H. de Wijs, besloten ter gedachtenis een kelk te maken waarop de naam van de inmiddels overleden broeder Johan F. van Rijckevorsel met de datum van de dag der verbroedering, 21 oktober 1839, zal prijken.²⁴ 'Deze kelk zal gegeven worden aan de kerk Achter de Tolbrug ... zullende bij alle diensten de genoemde Broederschap regarderende met dien kelk moeten gecelebreerd worden'.

De Broederschap ging derhalve weer een nieuwe rustige tijd tegemoet. Kort daarop werd de Kerk van St. Jan, die van 1810 tot 1840 rectoraatskerk was geweest, weer een parochiekerk. De deken-plebaan Hoogaerts verliet dan ook de kerk Achter de Tolbrug. Terloops zij er hier op gewezen dat daardoor de opvatting van plebaan van Kessel, als zou de Broederschap aan de persoon van de plebaan verbonden zijn, werd verlaten; alsook dat uit de omstandigheden der verbroedering (speciaal der kerkelijke diensten) blijkt, dat de Broederschap van de Vughterstraat in haar ware betekenis werd herkend. De veranderde toestand gaf aanleiding aan de toenmalige pastoor van St. Pieter, Antonius van den Heuvel, tevens geestelijk directeur, om aan Paus Gregorius XVI opnieuw de bevestiging van de Broederschap en de handhaving der verleende aflaten in de kerk van St. Pieter te vragen. De paus willigde op 28 november 1841 het verzoek in en op 24 mei 1842 geeft apostolisch-vicaris H. den Dubbelden verlof tot afkondiging.²⁵ De opvolgers van Van den Heuvel als pastoor van St. Pieter en in die hoedanigheid tevens geestelijk directeur van de Broederschap waren Henricus Petrus Jaspers (1864-1879); Theodorus Nicolaas Hubertus Spierings (1879-1892); Emilius Sanctorum (1892-1909) en Antonius Mutsaers (1909-1926). Onder deze laatste werd zeer geijverd voor de vermeerdering van het ledenaantal zowel voor mannen als voor vrouwen. Op 4 juni 1924 richtte hij zich middels een circulaire tot zijn parochianen en door de hulp van ijverige zelatrices traden vele leden toe. Deze verbonden zich naar mate hunner persoonlijke godsvrucht tot verschillende godsdienstoefeningen in betrekking tot het Heilig Sacrament en tot het betalen van een kleine contributie, afhankelijk van eenieders welstand. In 1926 werd Antonius Mutsaers opgevolgd door pastoor J. de Kroon, die met priesterlijke takt en toewijding door woord en voorbeeld voortbouwde aan de uitbreiding, intensief en extensief, van de verering van het Hoogheilig Sacrament. Met de geestelijke directeur stonden in 1930 aan het hoofd van de broederschap als bestuur veertien broederheren die in de parochiekerk van St. Pieter met waslicht de godsdienstige plechtigheden, welke voor de Broederschap geschieden, opluisterden.

De laatste halve eeuw

1930-1980

(door F.G.D.M. de Leeuw)

Een terugblik toont geen ander beeld, dan dat van de tijd en de kerk in die periode. Een bezinning op deze halve eeuw broederschap kan slechts plaats vinden in de context van de maatschappelijke en binnenkerkelijke ontwikkelingen in die tijd. De balans van ups en downs blijkt positief uit te vallen en biedt een uitgangspunt voor verder gaan. Onder handhaving van de inhoud van het geloof tekent zich een ontwikkeling af van een meer devotionele beleving naar een meer getuigende, een meer op praktische daden gerichte en evangelisch verantwoorde beleving: samen maaltijden, broederschap. Een broederschap met een intens leven ziet bij dit eeuwfeest zowel terug als vooruit. De voornaamste gebeurtenissen vinden hieronder een korte beschrijving.

De eucharistische beweging en de broederschap.

De opbloei van de aandacht voor de eucharistie in de kerk leidde in de twintiger jaren in Nederland en België tot de beweging van de zgn. Eucharistische Kruistocht (Poppe, Frencken). In de parochie van St. Pieter werd in het voetspoor daarvan als een onderafdeling van de Broederschap een Eucharistische Mannenwacht opgericht. Zij kende tussen 1930 en 1940 een grote bloei. Na de ontreding van de oorlogstijd van 1940-1945 zag zij een nieuwe opbloei. In 1950 wordt door de Broederschap en de Mannenwacht voor het eerst een openbare processie buiten de kerk gehouden. De route was: Kerkplein, Ruische Poort, Hoge Steenweg, Marktstraat, Lange Tolbrugstraat, Korte Tolbrugstraat, St. Pietersplein. De deelname was groot. Dr. Bauwens, rector van het St. Janslyceum en het Marialyceum, die in een geschrift 'Herinneringen van een der leden aan de jaren 1924-1952' optekende, vermeldt dat de houding langs het gehele parcours eerbiedig was en dat velen knielden toen het Allerheiligste voorbij trok. Hij tekent aan, dat het plan ertoe werd opgevat, toen na de 2e wereldoorlog aan het processieverbod in katholieke streken niet meer de hand werd gehouden. Hij voegt er aan toe: 'Men kan het niet anders dan van harte toejuichen dat processies met het Allerheiligste, na drie honderd jaren lang te zijn verboden, zich eindelijk weer vrij langs 's Heren straten kunnen bewegen. Moge dit zo blijven!'.

Het is enkele jaren zo gebleven, totdat het binnenkerkelijk klimaat zich ging wijzigen. Op dezelfde wijze ging het met de sacramentsprocessie in de St. Jan. Daaraan nam ieder jaar een deputatie van de Broederschap deel met vaandel en vaandeldrager. In 1969 wordt de processie in de St. Jan niet meer gehouden. In datzelfde jaar wordt ook de Broederschap voor haar jaarlijkse deelname aan de Plechtig Maria-omgang niet uitgenodigd.

Eenzelfde ontwikkeling vertoont de Mannenwacht. In 1955 wordt deze als een sector van de Aloude Broederschap omgevormd tot een Eucharistische Gezinskring (E.G.K.). De leden vallen onder het statuut van de broederschap. Langs deze weg doet de vrouw opnieuw haar intrede. In 1480 had de vrouw mede de broederschap opgericht, maar werd in de 19e eeuw buitengesloten. Dan gaat de ontvolking van de parochie van St. Pieter de betrekkelijke bloei van de E.G.K. aantasten. Van 250 leden in 1955 naar 202 in 1961. Zo gaat het verder neerwaarts totdat op 2 januari 1972 met de sluiting van de St. Pieter het gordijn valt.

Het verenigingsleven van de broederschap.

In het spoor van eeuwenoude tradities vertoonde het verenigingsleven tot aan de 2e wereldoorlog nog trekken van te functioneren als een sociëteit naast het fungeren als een godsdienstige vereniging. De gang van zaken was vergelijkbaar met die van de andere sociëteiten in de stad. Iedere week was er krans onder een combinatie van gezelligheidsverkeer met bij tijd en wijle de behartiging van geestelijke zaken. De vanzelfsprekendheid van de verstrengeling van het geestelijke met het materiële, kenmerkend voor het gewest, laat zich soms hartverwarmend observeren.

Rector Bauwens bovengenoemd vertelt in zijn 'Herinneringen': 'Het waren zeer instructieve en onderhoudende avonden. Es waren die Tagen der Jugend, voor de ouderen onder ons. Toch schijnen deze kransen slechtst een flauwe weerschijn te zijn geweest van wat ze vroeger waren. Moest men de... verhalen geloven, dan zou men geneigd zijn te zeggen, dat zij die deze tijd niet hebben meegemaakt n'ont point connu la douceur de vivre ...'

De oorlog 40-45 beëindigde dit alles en bracht een sterke teruggang. In 1957 wordt het traditioneel voorgeschreven aantal van 14 broederheren weer bereikt. Daarmede ging echter weer een andere malaise gepaard. Alle notulen uit die jaren klagen steen en been over de geringe opkomst van de leden bij de vervulling van de broederschapsplichten in de kerk. Tekenend voor de tijd is het jaarverslag van 12 januari 1959 dat constateert: de kerk bevindt zich in een kritieke fase, 'n soort indolentie, die zich eveneens manifesteert in de broederschap. Dit blijft zo tot 1970. Dan volgt een geleidelijke opbloei tot de krachtige levende broederschap van het moment, die een nieuwe eeuw wil aanvangen.

Traditie en moderne aanpassing in de broederschap.

Verschillende van de vaak eeuwenoude tradities werden in de laatste 35 jaren, dat betekent na de oorlog, aangepast. Enkele voorbeelden volgen.

De eeuwenoude en de nieuwere reglementen bepaalden, dat de proost jaarlijks wisselde met een andere en op zijn kosten ten zijne huize de broeders een diner aanbood. Het protocol was nauwkeurig geregeld en gaf aan wat maximaal geconsumeerd kon worden. Het proost-diner vond plaats zonder dames. Na een onderbreking vanaf 1939 wordt in 1952 deze traditie hersteld, echter al spoedig buitenshuis en onder hoofdelijke omslag der kosten. Het duurt tot 1970 eer de dames blijvend mede aanzitten. Na eeuwen.

Dit dwong de broederschap tot stellingname met betrekking tot de eigen opvattingen. Een en ander valt duidelijk af te lezen uit de verslagen van de laatste 20 jaren. De aanpassing aan nieuwe liturgievormen blijkt niet zo'n moeilijk punt. Maar er valt meer te beluisteren. In 1959, zo zagen we reeds hierboven: de kerk is in een kritieke fase, er is een indolentie die zich manifesteert, ook in de broederschap. In 1960 vindt men het nodig te constateren: de verering van het Heilig Sacrament blijft het doel.

In 1961 hoort men aanhoudende verzuchtingen over de steeds toenemende absentie der broeders.

In 1965 na de constatering dat aanbidding en lof bijna overal zijn afgeschaft, ontvlamt bij de behandeling der financiën 'om onverklaarbare reden' een heftig debat over de misbruiken en opvattingen die in de katholieke kerk sluipen. Het is troostend en bemoedigend, dat de broederheren met gezond begrip voor de progressiviteit rotsvast zijn tegenover de wezenlijke en waarachtige tegenwoordigheid van Christus in de eucharistie, de grondslag van ons geloof en de basis in het zijn of niet zijn van onze Aloude Broederschap.'

In 1968 wordt een speciale bijeenkomst belegd met betrekking tot de toekomst van de broederschap. Veelzeggend klonk het: ieder was van mening dat de broederschap moet blijven bestaan, indien niet naar buiten optredend, dan in de catacombensfeer (bedoeld werd een eigen stille Mis voor broederschapsliden).

Als weer later de sluiting van de St. Pieter aan de orde komt klinkt het: de broederschap met haar oude traditie, de oudste van de stad, moet in ieder geval blijven bestaan. De broederheren moeten er van doordrongen zijn, dat zij juist nu hun geloof in de werkelijke tegenwoordigheid moeten beleven en uitdragen.

In 1972 lezen we: 'in deze tijd waarin de klemtoon sterk op de woorddienst valt naast op de dienst van de tafel, is er reden blij te zijn met een broederschap die krachtens haar doelstelling er voor waakt het geloof in de aanwezigheid van de Heer, in zijn werkelijke tegenwoordigheid in en buiten de Eucharistieviering, levendig te houden.'

Dit kritisch zich bezinnen op het eigen zijn en dit zoeken naar een eigentijdse beleving van de doelstelling had een merkwaardig effect: een opnieuw opbloeien van de broederschap in de 70er jaren. Een geïnspireerde goed functionerende broederschap met actief deelnemende leden viert het eeuwfeest.

De gedachtewisselingen gaan door tijdens de zeswekelijkse bijeenkomsten, die op een eigen traditionele wijze nog steeds gehouden worden.

Een document waarin allen zich herkenden was de rede die Mgr. J. Bluijsen, bisschop van 's-Hertogenbosch hield ter gelegenheid van de Stille Omgang te Amsterdam²⁶. Een reden voor de broederschap de tekst van een homilie over het Heilig Sacrament, welke de Bisschop ter gelegenheid van het eeuwfeest zal houden, uit te delen als een feestgeschenk aan alle kerkbezoekers in de kerken van het dekenaat Den Bosch op Sacramentszondag 1980.

Samenvattend kan gezegd worden, dat wanneer de broederschap de 3e zondag van iedere maand in een halve kring rond het altaar staat, zij getuigt van haar geloof in het mysterium fidei, het geheim van het geloof en dat zij daarmee een nieuwe eeuw van haar bestaan in wil.

Noten

1. G.A. Meijer *'Chronicon Conventus Buscoducensis ordinis praedicatorum et historia Monasterii Worcumiensis auctore P. Jacobo Brouwer O.P.'* ('s-Hertogenbosch, 1908) blz. 126-127.
2. Volgens archivalia der Broederschap vanaf 1684.
Cfr. inv. nr. 14.
De oudste vermelding vinden we in de akte van 1495 zij het dat in deze akte vermeld wordt dat de Broederschap reeds eerder werd opgericht. De drie in de akte vermelde oprichters, Symon van Gheel, Henricus van Uden en Aelbertus Ketheler, die hier kerkmeesters genoemd worden bekleedden dit ambt vanaf 1483 (blijkens vergelijkend onderzoek in de testamenten welke zich in het kerkarchief van de St. Jan bevinden).
3. Meijer. *Chronicon Conventus'* bis. 131.
G.A. Meijer, O.P. *'De Predikheren te 's-Hertogenbosch, 1296-1770'* (Niimegen, 1897) bis. 225-227.
Zie ook bijlage 1.
4. In inv. nr. 1, akte 1495 *'Ut igitur memoratorium, ...de cetero participes effici mereantur.'*
5. Inv. nr. 4.
6. Volgens ingewonnen informatie door L. van der Steen was dit rapport niet te vinden in de archieven van het bisdom Luik, noch in die van het Vaticaan of De Propaganda Fide.
7. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch. Inventaris Van Zuylen, nr. B 9. Stadsrekening Pasen tot St. Remeis 1498.
8. Zie inv. nr. 227 en bijlage I.
In ditzelfde jaar verscheen bij de drukker Laurens Haeyen te s-Hertogenbosch een postincunabel geheten *'Lytanien ende Ghebeden diemen sal lesen om deelachtich te worden aen den Aflaet vanden Heylighen Sacrament, inghestelt bynnen (de) Sint Janskercke tot Shartoghenbossche door den Alderhevlichsten Vader den Paus Adrianus, door de ghedenckenisse Godts, den VI vandien naeme.'*
(Ch. Verrevt. *'Laurens Heeyen, de tweede boekdrukker te 's-Hertogenbosch'* In *Taxandria* 1933 blz. 40). Het enig tot nu toe bekende exemplaar dat in de universiteitsbibliotheek te Leuven berustte werd in 1940 vernietigd door brand.
9. Jan Mosmans. *'De St. Janskerk te 's-Hertogenbosch'* ('s-Hertogenbosch, 1931) blz. 331-332 en 441-442.
10. Prosper Cuypers-van Velthoven *'Troubles Religieux du XVIme siècle'* (Brussel, 1858) bls. 459.
11. Inv. nr. 24.
12. Inv. nr. 76.
13. Inv. nr. 77.
14. Inv. nr. 28.
15. Inv. nr. 19.
16. Zie over plebaan van Kessel: Alph. G.J. Mosmans. *'Pater Gerardus Syben, predikheer te 's-Hertogenbosch'* (In *Bossche Bijdragen*, 1919/1920) blz. 260-262
17. Inv. nr. 21.
18. Een der broederheren, Cornelis Brandijn, en enige broeders en zusters volgden hem hierin
19. Inv. nr. 97,
20. Inv. nrs. 11 en 99.
21. Inv. nr. 8.
22. Inv. nrs. 74 en 75.
23. Inv. nr. 102.
24. Zie foto van deze kelk elders in deze uitgave.

- 26 Inv. nr. 189.
26. Zie bijlage III.
27. Aan dit artikel ligt ten grondslag een artikel van L. van der Steen in Bossche Bijdragen 1930. blz. 170, en is aangevuld met latere gegevens en daar gecorrigeerd waar nodig.

Bij de afbeeldingen

1a. De stad 's-Hertogenbosch verleent haar toestemming aan de oprichting en de statuten van de Broederschap, zoals in de acte geformuleerd, 24 november 1495. Het zegel van de Kerkfabriek van Sint Jan ontbreekt. Inv. Nr. 1. (Foto: Frans Kuit, 1980)

1b. Zegel van de stad 's-Hertogenbosch zoals deze aan de acte van 1495 is gehangen.

---- Kaart van 's-Hertogenbosch met daarop aangegeven de vestigingsplaatsen van de Broederschap 1480-heden.

(Kaart: Gemeentewerken 's-Hertogenbosch, 1946).

1. Sint Janskerk, 1480-1629; (1811)-1839
2. Bidplaats in de Kruisstraat, (1673)-1684; 1702-1745
3. Bidplaats van de Mariënborg, 1684-1693
4. Bidplaats in de Sint Joris-/Vughtterstraat, (1703)-1811
5. Bidplaats achter de Tolbrugstraat, 1745-1843
6. Sint Pieterskerk, 1843-1972
7. Kerk van de Paters Capucijnen, 1972-heden.

---- Vaandel van de Broederschap, c. 1840. Hierin zijn fragmenten van een ouder vaandel verwerkt. (Dia: Pater Barnabas van den Brule, O.F.M. Cap.)

---- Monstrans, verguld-zilver. Vervaardigd door Jos Jonkergouw (1916/1917). Eigendom van de Paters Capucijnen.

(Foto: Frans Kuit, 1980)

---- Kelk, vervaardigd ter gelegenheid van de verbroedering in 1839.

In de rand aan de binnenzijde van het voetstuk staat gegraveerd: 'Confraternitas Sⁱ Sacramenti Anni 1430 (sic) erecta, 1684 restaurata, 1702 aussociata in monumentum reconciliationis 1830 opera Dⁱ J.F. VAN RIJCKEVORSEL 1840 ECCLESIAE Sⁱ PETRI SYLVAEDUCIS HUNC CALICEM DEDICAT'

(Foto: Frans Kuit, 1980)

---- Insigne van de Broederschap.

(Foto: Frans Kuit, 1980)

'de hoofdvorm van het insigne bestaat uit twee gelijkzijdige driehoeken, waarover de beide spitsbogen getrokken zijn: deze vormen den puntigen ovaalvorm van het geheel. Een met opschriften versierde lijst sluit de centrale voorstelling in. Deze bestaat uit een kruis, dat, uit eene Grieksche X (beteekent Ch) en eene Grieksche P (beteekent R) gevormd, den naam van Christus beteekent. Aan kruisarmen bevinden zich eenerzijds de A (eerste letter van het Grieksche alfabet) en de Ω (o mega, de laatste letter van dat alfabet), welke beide letters het begin en het einde voorstellen.

Het H. Hart, een kelk, een paar duifjes, eene roos en eene lelie besluiten de teekening. Waar het kruis- of Christusmonogram aan de vroeg-christelijke tijden, de spitsboog met de letters der lijst aan de middeleeuwen, de kelk en het H. hart aan de moderne tijden doen denken, daar zijn ook de hoofdtijdperken van het Christendom – en zijn steeds onveranderlijk geloof in Christus' H. Sacrament aangegeven. Op deze wijze is wederom de traditie in beeld gebracht.

De kleuren van het eereteken zijn geel en blauw voor het médaille en rood voor het lint. Rood, geel en blauw zijn de drie hoofdkleuren: uit deze drie kan men alle overige tinten vormen. Deze drie hoofdkleuren (rood, geel, blauw) ontstaan door de breking van een lichtstraal in water, een kristal, enz. Twee van deze hoofdkleuren zijn op het insigne aangebracht: ook deze twee ontspringen tegelijk uit éézelfde lichtbron, gelijk de Zoon en de H. Geest uit het eeuwige licht des Vaders voortkomen. Daarom wordt Christus in het Credo "God uit God, Licht uit Licht" genoemd en beleden.'

(Fragment van een beschrijving door X. Smits, Inv. Nr. 187)

---- Vlag van de Broederschap, c. 1920.
(Dia: Pater Barnabas van den Brule, O.F.M. Cap.)

---- Interieur van de kerk der Paters Capucijnen aan de van der Does de Willeboissingel. (Foto: Koos Post, 1980)

Lotgevallen van de archieven

In de oprichtingsakte van 1495 werd vastgesteld dat uit de Broederschap drie provisoren aan het hoofd zouden staan, te weten een kanunnik van het kapittel, een der kerkmeesters en een van de leden van de Broederschap die uit het tweede of derde lid van de stadsregering gekozen moest worden. Zij waren verplicht jaarlijks rekening en verantwoording te doen. Verder moesten er twee registers gemaakt worden, een bevattende de oprichting, alle erfelijke bezittingen en belangrijke gebeurtenissen, het andere bevattende de namen van de levende en overleden broeders en zusters.

Tot 1629 werden deze archivalia (en andere) gezien de nauwe relatie met de St. Janskerk (bestuur, financiën en werkterrein van de Broederschap), waarschijnlijk aldaar bewaard. Vandaar misschien dat zich in het St. Jansarchief nog diverse stukken van de Broederschap bevinden. In de daarna volgende duistere periode tot aan de wederopleving rond 1682 zijn waarschijnlijk nogal wat archivalia van de Broederschap verdwenen gezien de over de voorgeschiedenis vage historische inleiding in het register omschreven in inv. nr. 14.

De archivalia gevormd in de periode waarin twee broederschappen bestonden zijn na de hereniging van dezen in 1839 samengevoegd. Volgens een verslag van de secretaris rentmeester in 1949 (inv. nr. 200) zijn de archivalia als gevolg van oorlogsgeweld in 1944 bij de bevrijding van de stad door brand verloren gegaan. Dit is juist voor zover dit de periode 1840 tot 1944 betreft. De oude archivalia werden in 1979 aangetroffen in het archief van het Bisdom 's-Hertogenbosch. Het gehele archief van de broederschap tot 1975 is in 1979 ter bestudering en ter inventarisatie aan het gemeentearchief 's-Hertogenbosch in bewaring gegeven.

Ordering van de archieven

Bij nadere bestudering bleek dat de archivalia tot 1840 danig door elkaar waren geraakt. Het geheel bestond uit archivalia van twee archiefvormende instanties: de broederschap en haar 17e- en 18e eeuwse voortzetting en de broederschap welke zich ca. 1702 afscheidde van eerdergenoemde.

Uit de ons ter beschikking staande gegevens uit archivalia kwam vast te staan dat de broederschap welke zich ca. 1703 in de Vughterstraat vestigde de voortzetting van de oude broederschap was aangezien zij in het bezit was van de oude stukken. De financiële administratie, de stukken betreffende het geschil omtrent de identiteit van de broederschappen en de vele hiertoe gemaakte afschriften uit elkaars archivalia bemoeilijkten vaak de ordening. De reconstructie van met name het geschil door L. van der Steen is ons hier van nut geweest.

In het kerkarchief van de St. Jan bleken archivalia te berusten welke vermoedelijk behoort hebben tot het oorspronkelijke archief van de broederschap. Deze archivalia zijn met een (-) opgenomen in de inventaris. Zij vermeldt dat zich in het kerkarchief van de St. Jan, doch ook elders, nog archiefstukken bevinden betreffende de broederschap, maar in deze vorm geen deel hebben uitgemaakt van een der broederschaparchieven. Tot vermeerdering van de kennis omtrent de geschiedenis van de broederschap zijn deze laatste, voor zover tot nu toe bekend, opgenomen in Bijlage I.

De archivalia welke na de hereniging in 1839 ontstonden zijn in een aparte inventaris opgenomen.

De inventarissen laten zien dat er vele archivalia ontbreken. De inventaris van de broederschap na de hereniging laat zien dat er van de periode 1840-1944 vrijwel geen stukken overgebleven zijn, Zij zijn zoals hierboven beschreven omgekomen in de brand. Een oude orde in de archieven heeft blijkbaar niet bestaan. De administratie was gering en betrof voornamelijk financiën en geschillen. Gepoogd is om, zonder daartoe in een keurslijf te vervallen, de indeling der inventarisschema's identiek te houden teneinde de overzichtelijkheid en daardoor de raadpleging te vergemakkelijken. Als nadere toegang zijn een regestenlijst van zich in de archieven van de broederschap en het rijksarchief Noord-Brabant (Bijlage I) berustende akten tot 1600 van - en resp. betreffende de broederschap en een index opgenomen.

Literatuurlijst

Coppens, J.A. *'Nieuwe beschrijving van het Bisdom van 's-Hertogenbosch'* ('s-Hertogenbosch, 1840) II, blz. 59-60.

Cuypers - van Velthoven, Prosper. *'Troubles Religieux du XVIme siècle'* (Bruxelles, 1858) blz. 459.

Hezenmans, J.C.A. *'De St. Janskerk te 's-Hertogenbosch en hare geschiedenis'* ('s-Hertogenbosch, 1866) blz. 106; 144; 170-171; 186-189; 240-241.

Schutjes, L.H.C. *'Geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch'* (Sint Michielsgestel, 1873) IV, blz. 216-217,

Verreyt, Ch.C.V. *'Aanvulling op Schutjes Geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch'* Taxandria III (1896), blz. 158.

Meijer o.p., P.Fr.G.A. *'De predikheren te 's-Hertogenbosch, 1296-1770'* (Nijmegen, 1897) blz. 16-18; 221-228.

Meijer o.p., P.Fr.G.A. *'Chronicon Conventus Buscoducensis ordinis praedicatorum'* ('s-Hertogenbosch, 1908) bis. 126-131.

Steen, L. van der. *'een merkwaardig aloud Broederschap van het Hoogheilig Sacrament des Altaars'* Noordbrabantsch Dagblad, Het Huisgezin, 28, 30 en 31 mei 1924.

Steen, L. van der. *'Het Broederschap van het Hoogheilig Sacrament des Altaars in de parochiekerk van St. Petrus Banden te 's-Hertogenbosch'* Bossche Bijdragen X (1931), blz. 170-198.

Mosmans, Jan. *'De St. Janskerk te 's-Hertogenbosch'* ('s-Hertogenbosch, 1931) blz. 189; 220; 331; 339.

Verreyt, Ch.C. *'Laurens Haeyen, de tweede boekdrukker te 's-Hertogenbosch'* Taxandria XXXX (1933), blz. 40-41.

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN DE BROEDERSCHAP VAN HET HOOGHEILIG
SACRAMENT, 1495-1839.

A ALGEMEEN

1 Stichting; Statuten; Reglementen

- Stuk, houdende statuten voor een op te richten Broederschap van het Heilig Sacrament in de Sint Janskerk. Concept. (15e eeuw). 1 stuk
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Stukken van voor 1629 papier, inv. nr. 1205 .
- 1. Acte, waarbij de stad 's-Hertogenbosch haar instemming verleent aan de oprichting en de statuten zoals in de acte geformuleerd, 24 november 1495. Met afschrift, 1880. 1 charter
N.B. Voor afschrift zie Bijlage 2.
- 2. Stukken, houdende reglementen. Met historische inleiding, Concepten. (1684). 3 stukken
- 3. Stuk, houdende een bepaling waarbij de regeling van boete bij afwezigheid wordt vastgesteld door de broeders, (8 juni 1684). 1 stuk
- Register, waarin ingeschreven reglementen. Met historische inleiding, (c.1684).
N.B. In inventaris nummer 14.

2 Stukken betreffende de status van de Broederschap

- 4. Acte, waarbij Conrardus de Sarto, officiaal van Luik en gemachtigd door Paus Alexander VI, de deken van het Kapittel van Sint Jan en Svmon van Gheel en Henricus van Uden, kerkmeesters van Sint Jan, indaagt voor de geestelijke rechtbank te Luik t.b.v. een onderzoek inzake het bestaansrecht van de door beide opgerichte Broederschappen, n.a.v. een klacht van het Kapittel van Sint Jan, 8 juni 1497. Met afschrift, 19e eeuw. registnummer 1; 1 charter
- 5. Brief van Gisbertus van Doren, pastoor in de Vughterstraat, aan de 'pater commissaire', waarbij hij verzoekt om zijn gunsten aan te wenden bij de nuntius te Brussel n.a.v. de stappen welke door plebaan van de Weydeven t.b.v. zijn Broederschap te Rome zijn ondernomen. Met twee bijlagen, 30 maart 1736. 3 stukken
N.B. Bijlagen betreffen afschriften van inventaris nummers 21 en 22.
- 6. Stuk, houdende een uiteenzetting dat de Broederschap de wettige voortzetting is van de oude Broederschap en recht heeft op de verworvenheden daarvan. Met fragment van het concept, 1747. 2 katernen
- 7. Stukken, houdende afschriften uit het Broederschapsarchief t.b.v. de bewijsvoering inzake de wettige voortzetting van de oude Broederschap, (1751). 1 omslag
- 8. Notariële acte, waarbij de Broederschap de medebroeders François Frenken, rentmeester, Johan van Rijckevorsel, dr. Johannes Georgius van der Borgt en Guilliam Heeren machtigen om, n.a.v. de haar overhandigde acte van suspensie, alle juridische maatregelen te nemen, 30 januari 1751. Met concept. 2 stukken
- 9. Notariële acte, houdende een verklaring door de drie oudste missionarissen van 's-Hertogenbosch betreffende hun gunstige visie op het bestaansrecht van de Broederschap in de Vughterstraat, 19 oktober 1751. Met enige extracten uit het resolutieregister. 1 katern
- 10. Memorie voor Kardinaal Bardi van de Propaganda Fide, houdende de argumentatie van de Broederschap inzake het geschil met de Broederschap van de plebaan (1752), authentieke afschriften. 4 katernen
N.B. 3 in Latijn; 1 in Nederlands.

11. Brief van de vicaris Martinus van Litsenborgh, waarbij deze, n.a.v. een schrijven van de nuntius te Brussel, de suspensie en het interdict van 1750 opheft en heide Broederschappen in hun rechten bevestigt, 15 februari 1753. Met afschrift van de brief van de nuntius. 2 stukken

12. Stukken, houdende een overzicht van de wederwaardigheden van de Broederschap, in de periode ca. 15 november 1750 - februari 1753, (1753). 1 omslag

3 Notulen

13. Register van notulen, 1700-1702; 1732-1734; 1746-1747; 1752-1755; 1758; 1770. 1 deel

4 Stukken betreffende de leden en hun functies

14. Register waarin ingeschreven: - Broederheren met aantekeningen betreffende proost- of rentmeesterschap en overlijdensdata, 1682-1809; - Broeders en zusters (ca. 1705 - ca. 1760). 1 deel

N.B. Hierin ook reglementen met historische inleiding. Voor Broeders en zusters, 1686-1702, zie inventaris nummer 101 onder NB.

15. Stukken betreffende de verkiezing van de proosten dr. van Helvoirt, 1685, en advocaat Seberts, 1692. 2 stukken

16. Onderhandse Acte, houdende de aanstelling van Melchior Stael tot rentmeester voor twee jaar, 15 september 1728. 1 stuk

17. Brief van Antonius van der Blommen, geestelijk Directeur, waarbij hij protesteert tegen de inschrijving en in functietreding van de heer Gesant zonder zijn toestemming, 16 december 1756. 1 stuk

18. Lijsten van de broeder(heren) met aantekeningen betreffende functie en overlijden in de periode 1520-1824. Aangelegd in de 18e en 19e eeuw. 1 omslag

5 Inventaris

- Inventaris van de oorkonden, instrumenten en schepenaakten, mei 1520. 1 katern
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 5.

B BIJZONDER

1 Stukken betreffende de vestigingsplaats en de daaraan verbonden aflaten

19. Acte, waarbij Paus Innocentius XI de Broederschap, gevestigd in de (bidplaats van de) Mariënburg, met enige aflaten verrijkt en de oude aflaten bevestigt, 5 februari 1684. Met afschriften 17e en 19e eeuw. 1 charter, 2 stukken

20. Request aan Paus(Clemens XI)om de Broederschap toestemming te verlenen of te bevestigen in hun recht om een nieuwe bidplaats te kiezen en de aflaten daaraan te verbinden. Afschriften, (1702; 1703). Met authentieke extracten van de belangrijkste stukken betreffende de organisatie en rechten vanaf 1684, (1702). 3 stukken
N.B. De vermelding van Innocentius XII in de aanvang is foutief.

21. Acte, waarbij Paus Clemens XI de aflaten bevestigt en toestemming verleent om een andere bidplaats te kiezen, 21 april 1703. Met autorisatie voor de deken van Orthen van P. Govaerts, tot het verlenen van goedkeuring, 16 mei 1703. Met afschrift, 19e eeuw. 1 charter; 1 stuk

22. Acte, waarbij de deken van Orthen, Henricus Swolffs, op request van de Broederschap en gemachtigd door de apostolisch vicaris, (P. Govaerts), goedkeuring verleent aan de verkiezing van de kerk van pater Dominicus Smits tot bidplaats, 9 juni 1703. Met concept van het request. 2 stukken

2 Fundaties

NB Zie ook bijlage 1.

- Stuk, houdende een overzicht van de verplichtingen van de Broederschap en haar custos (knaap), welke het gevolg zijn van bepalingen bij schenkingen of legaten, ca. 1500. Fragment, 1 stuk
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 6.
- Schepenakte, waarbij de provisorsen verklaren een som geld ontvangen te hebben van Lijsbeth, dochter van wijlen Wouter van den Broek, tot aan koop van een erfcijns waarvan de opbrengst jaarlijks uitgereikt dient te worden aan de knaap van de broederschap onder nader genoemde voorwaarden, 7 april 1506. Afschrift. 1 stuk
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 3.
reg. Nr. 5
- 23. Schepenakte, waarbij de provisorsen verklaren een som geld ontvangen te hebben van Lijsheth, dochter van wijlen Wouter van den Broek, en enige devote personen tot aankoop van een erfcijns waarvan de opbrengst jaarlijks uitgereikt dient te worden tot onderhoud van negen eerder gestichte sermonen onder nader genoemde voorwaarden, 7 augustus 1520., 1 charter
reg. nr. 13
- Acte, waarbij de provisorsen verklaren een som geld ontvangen te hebben van Lijsbeth, dochter van wijlen Wouter van den Broek, en enige devote personen tot aankoop van een erfcijns waarvan de opbrengst jaarlijks uitgereikt dient te worden tot onderhoud van drie eerder gefundeerde preken, aan nader genoemde personen, 11 maart 1529. 1 stuk
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 18.
reg. nr. 17.
- Notariële acte, houdende een extract uit het testament van Geraert Michiels, waarbij deze een erfcijns van een Philippusgulden uit zes morgen land te Nuland, gelegen in 'die Hoeve' schenkt ten behoeve van het ontsteken van kaarsen, des woensdags na het lof in de Sint Janskerk. (1547), met authentiek afschrift, 1592. 2 stukken
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 12.

3 Financieel beheer

a bewijzen van eigendommen en rechten

24. Schepenakte, waarbij Henrick Willemsz., olieslager te Oirschot, als man en voogd van Willemken, dochter van wijlen Adam, zoon van Barthelmeus Peterszn., aan Laurijns van Kessel, t.b.v. het gilde van het Heilig Sacrament in de Sint Janskerk, een losbare erfcijns van 12 Carolusgulden verkoopt uit het huis met toebehoren en land van omtrent 7 lopenzaad, gelegen in de vrijheid van Oirschot in de Parochie Sint Pieter in de Hertgang van Hedel, ter plaatse genoemd de Oudehoven, en uit een vierde gedeelte van 20 lopenzaad hooibeemd, genoemd de Polsdonck, 28 juni 1635. Volgens dorsale aantekening heeft Petrus Vissers, landsdeurwaarder, op 10 juli 1746 een onderzoek gedaan naar de onderpanden en bevonden dat deze al enige malen bij executie verkocht waren. Met afschrift, 18e eeuw. 1 charter; 1 stuk
N.B. Zegels ontbreken.

25. Acte, houdende een extract uit het schepenprotocol d.d. 22 december 1607, t.b.v. Pieter van den Endepoel, waarbij Jheronimus de Cort, zoon van wijlen mr. Jacob de Cort, en huidige bestuurder van het Groot Ziekengasthuis, een huis met toebehoren, gelegen in de Zadelmakersstraat, heeft gegeven aan Anthonius Danckloffs, zoon van Johannes Adrianus Danckloffs, lakensnijder, tegen een erfcijns van 62 1/2 Carolusguldens terwijl daaruit naast andere cijzen ook een cijns van 1 mud rogge aan het altaar van het H. Sacrament in de Sint Janskerk betaald moet worden, (1695). Met afschrift, 20e eeuw, 2 stukken
N.B. Pieter van den Endepoel was proost in 1697.
26. Onderhandse acte, waarbij Pieter van den Endepoel verklaart dat de som van 600 Carolusguldens, à vier procent, aan hem volgens schepenakte d.d. 8 november 1712, door Maria en Adrianna van Berckel, wonende te Oisterwijk, beloofd, toekomt aan de Broederschap van het H. Sacrament en afkomstig is uit een afgeloste schuld van Adriaen van de Ven, 1713. 1 stuk
27. Onderhandse acte, houdende de verhuur door Antony van de Ven van een huis en hof, gelegen in de Uilenburg, voor een termijn van 8 jaar, 18 november 1755 1 stuk
- b geschillen**
28. Stukken betreffende achterstallige renten en cijzen en de aan de rentmeester Guillielmus Karremans verleende bevoegdheid door de Raad van Brabant om tot executie over te gaan, 1689-1697. 1 charter; 5 stukken
N.B. Zegel ontbreekt.
29. Brief van J. Boons te 's-Gravenhage aan Theodorus Bruynincx, advocaat te 's-Hertogenbosch, waarin hij de juridische mogelijkheden uiteenzet om een heer uit 's-Hertogenbosch die vele jaren renten ten achter is, tot betaling te brengen, 5 maart 1699. 1 stuk
30. Stukken betreffende het proces inzake een achterstallige cijns van 1 mud rogge uit een vijfde gedeelte van het huis het Trapke, gelegen in de Zadelstraat, toebehorende aan Adriaen Nicolts, 1699-1700. 5 stukken
31. Stuk, houdende een uiteenzetting en het standpunt van (pater van Gastel) pastoor van de Vughterstraat, n.a.v. nog onder de Broederschap en enige gemeenteleden berustende kerkmeubelen welke na het overlijden van zijn voorganger, pater van Dalen, daarheen zijn getransporteerd, hierbij betogend dat deze goederen onder het beheer van de pastoor behoren, (1746). 1 stuk
- c leggers en staten**
32. Staat van inkomsten en uitgaven. Fragment ca. 1600. Met aantekeningen betreffende vorderingen, 1610; 1612. 1 stuk
33. Legger van renten, cijzen en pachten, 1662-1668. 1 deel
N.B. Met kladaantekeningen betreffende preken, 1662- 1668.
34. Legger van renten, cijzen en pachten, ca. 1685. 1 katern
- d memories**
- Memories betreffende inkomsten en uitgaven, 1501-1509. 5 stukken
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 7.
- Memorie betreffende van de kerkmeesters te ontvangen gelden. Tevens houdende een afspraak met de kerkmeesters inzake het openen van de geldkist in geval van onenigheid, 8 november 1508. 1 stuk
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 9

e rekeningen en bijlagen

- 35-75 Rekeningen van inkomsten uit renten, cijzen, pachten, giften en legaten en uitgaven voor kerkelijke diensten, 1520-1838/39. 11 delen; 1 band; 20 katernen; 70 stukken
N.B. Ontbreken: 1524-1527; 1544-1545; 1559-1568; 1569-1582; 1585-1608; 1625-1629, 1630-1689; 1698-1705; 1792-1794; 1814-1816.
35. 21 juni 1520-3 augustus 1523.door de provisoryn Reyner die Wolf, Jan van Erp en een der broeders. 1 deel
- 1523-1524.door de provisoryn Reyner die Wolf, Goyart Simons en Herman Pelgrom. 1 deel
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 1.
36. 1 februari 1527 - 30 september 1531. Afgehoord 18 juli 1533.door de provisoryn Frans Toelinck, Willem Pijnappel en Allard in den Esel. 2 delen
N.B. Volgens dorsale aantekening is een der exemplaren oorspronkelijk bestemd voor de fabrieksmeesters van de Sint Jan.
37. 1 oktober 1531 - 31 mei 1533. Afgeh. 18 juli 1533. door de provisoryn Frans Toelinck en Willem Pijnappel.
1 juni 1533 - 1 februari 1544. Afgeh. 14 juli 1545. door de provisoryn Jan Kuysten en Jacob Colen.
(15 juli) 1545 - 24 mei 1550.door de provisoryn Gherit den Noets, Willem Pijnappel en Frans van der Cammen.
25 mei 1550 - 16 april 1552.door de provisoryn Peter de Ruyter, Willem Pijnappel en Frans van der Cammen.
2 juni 1552 - 31 september 1553.door de provisoryn Peter de Ruyter, Willem Pijnappel en Goyaerd van Vechel. 1 band
- 24 mei 1534 - 16 mei 1535. Afgeh. 2 juni 1535. door gemachtigde Symon Bax. 1 deel
N.B. Betreft specificatie van ontvangsten uit renten en cijzen en uitgaven. Cfr. inventaris nummer 37, rekening 1533 - 1544. Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr. 2.
38. 24 mei 1556 - 14 mei 1559. Afgeh. februari 1560. door gemachtigde Jacob Bax. 1 deel
39. 18 april 1568 - 10 april 1569. door rentmeester Jan van der Me(er). 1 katern
40. 15 april 1582 - 11 april 1585, door rentmeester Jan van der Meer. 1 katern
41. (ca. 1608- ca. 1611). Afgeh. 1 november 1614. door rentmeester Willem Arts van Meylsfoirt. 1 deel
42. (ca. 1612- ca. 1616). Afgeh. 16 februari 1617. door Gertruijt Janssen, namens haar overleden man Jan Janssen Rijder. 1 katern
N.B. Incompleteet.
43. 13 juni 1616 - (1625). Afgeh. 19 december 1625. door rentmeester Guiliam van der Meer. 1 deel
- Aantekening betreffende het afhoren van de rekening van Hendrick Zoerendonck en goedkeuring door de provisoryn, 10 september 1629. 1 stuk
N.B. Kerkarchief Sint Jan, Dossier H. Sacrament nr. 17.
44. 1689-1690. Bijlagen. door G. van Grinsven 2 stukken

45. 8 september 1690 - (2 juni 1694). Afgeh. 20 juni 1694. Afschrift. door rentmeester (Willem) Caersmans 1 katern
46. 21 juni 1694 - 17 augustus 1698. Afgeh. 19 augustus 1698. Met 2 bijlagen. door rentmeester Willem Caersmans. 1 katern
47. 1705 - 1709. Bijlagen. door Pieter ab Angelis. 4 stukken
48. 20 oktober 1709 - (1725). Afgeh. 25 oktober 1725. door de weduwe van rentmeester Johannus van der Putten. 1 deel
49. 1725 - 1728. Afgeh. 2 september 1728. Klad. N.B. Incompleet. 2 stukken
50. 1728 - 1732. Afgeh. 8 juli 1732. Met 1 bijlage. door rentmeester Melchior Stael. 1 katern; 1 stuk
51. 9 juli 1732 - 29 juni 1734. Afgeh. 29 juni 1734. Met 1 bijlage. door rentmeester Hendrik van Rullen. 1 katern; 1 stuk
52. 29 juni 1734 - 11 juni 1736. Afgeh. 11 juni 1736. door rentmeester Dirck van Ravesteijn. 1 katern
53. 11 juni 1736 - 21 juli 1738. Afgeh. 21 juli 1738. door rentmeester Joannes de Jongh. 1 katern
54. 21 juli 1738 - (1742). Afgeh. 21 januari 1742. door rentmeester Joannes de Jongh. 1 katern
55. 21 januari 1742 - (1744). Afgeh. 28 juli 1744. door rentmeester François Frencken. 1 katern
56. 28 juli 1744- (1750). Afgeh. 7 juni 1750. door rentmeester François Frencken. 1 katern
57. 7 juni 1750- (1754). Afgeh. 3 juli 1754. Met 1 bijlage. door rentmeester François Frencken. 2 katernen
58. 3 juli 1754 - 24 mei 1771. Afgeh. 24 mei 1771. door rentmeester François Frencken. 1 katern
59. 24 mei 1771 - 17 september 1784. Afgeh. 17 september 1784 met 1 bijlage. door rentmeester François Frencken. 1 katern; 1 stuk
60. (1784)- 1786, Afgeh. 22 september 1786. Met 1 bijlage. door rentmeester W.J. Heeren. 1 stuk
61. september 1786 - 1768. Afgeh. 2 juni 1788. door rentmeester W J. Heeren. 1 stuk
62. (1788-1790). Afgeh. 14 juni 1790. door rentmeester G. Potters. 1 stuk
63. 14 juni 1790 - 18 juni 1792. Afgeh. 18 juni 1792. door rentmeester G. Potters. 1 katern
64. 20 juni 1794 - 11 juni 1804. Afgeh. 11 juni 1804, Met 3 bijlagen. door rentmeester Gerardus Josephus Deckers. 1 deel; 3 stukken
65. 1804 - 1814. Fragment. Met 2 bijlagen. door de rentmeester. 3 stukken

66. 26 juni 1816 - 22 juli 1818. Met 2 bijlagen. door rentmeester L.F. Habraken. 3 stukken
67. 22 juli 1818 - 31 december 1820, Afgeh. 3 juni 1821. Afschrift. Met 2 bijlagen. door rentmeester L.F. Habraken. 3 stukken
68. 31 december 1820 - 1822. Afgeh. 15 juli 1825. Met 5 bijlagen. door rentmeester W.J. Spens. 6 stukken
69. 31 december 1822 - 1824. Afgeh. 15 juli 1825. Met 1 bijlage. door rentmeester W.J. Spens. 2 stukken
70. 1824-1826. Bijlagen. 4 stukken
71. 1826/27. Afgeh. 24 november 1828. Met 4 bijlagen. door rentmeester Joh. F. van Rijckevorsel. 1 katern; 4 stukken
72. 1827/29. Bijlagen. 6 stukken
73. 1830/31. Met 5 bijlagen. door rentmeester Joh. F. van Rijckevorsel. 1 katern; 5 stukken
74. 1832/33. Met 5 bijlagen. door rentmeester Joh. F. van Rijckevorsel. 1 katern; 5 stukken
75. 1833/39. Met bijlagen. door rentmeester Joh. F. van Rijckevorsel. 1 deel; 8 stukken
- 76-92 Rekeningen van de proosten betreffende uitgaven en hoofdelijke omslag van gehouden bijeenkomsten, 1679-1709. 36 stukken
 N.B. Ontbreken: 1684-1685; 1690-1694; 1696-1697; 1703-1707.
76. 1679 - juni 1682. Alleen bijlagen. door de heer Vormezeel. 3 stukken
77. 28 juni 1682- 17 juni 1683. Afgeh. 27 juni 1683. Met 1 bijlage. door Melchior Doncuers. 2 stukken
78. 1683-1684. Klad. 1 stuk
79. 15 juni 1686. Bijlage. 1 stuk
80. 9 juni 1687 - (17) juli 1688. Afgeh. 18 juli 1688. Met 5 bijlagen. door Gerardt van Zantfoort. 6 stukken
 N.B. Betreft alleen uitgaven. Een bijlage is niet verantwoord.
81. 1688-1689. Afgeh. 19 september 1689. Met 1 bijlage. door mr. Henick van (N)eerven. 2 stukken
82. 1689-1690. Afgeh. 16 juli 1690. Met 2 bijlagen. door mr. Henrick van Neerven. 3 stukken
83. 1694-1695, Afgeh. 18 september 1695. door Cornelis Brandijn. 1 stuk
84. 1695-1696. Afgeh. 16 november 1696. Met 1 bijlage. door Victor van Beughem. 2 stukken
85. 1697-1696. Bijlage. 1 stuk
86. 1698-1699. Afgeh. 16 augustus 1699, Met 2 bijlagen. door Johan van Rijckevorsel. 1 stuk

87.	1699-1700. Bijlagen.	2 stukken
88.	31 juni 1700 - 6 juni 1701. Afgeh. 8 september 1701.door Wilhelmus Vuchts.	1 stuk
89.	6 juni 1701 - 26 juni 1702. Afgeh. 17 september 1702, door Johannes de Pottre.	1 stuk
90.	1702-1703. Bijlagen.	2 stukken
91.	1707-1708. Bijlagen.	2 stukken
92.	1708-1709. Met 3 bijlagen. door de heer van den Berghe. N.B. Rekening in tweevoud echter met onderlinge verschillen.	5 stukken
93-95	Rekeningen betreffende de Broedershof, 1749/50; 1805-1807.	3 katernen
93.	17 augustus 1749 - (1750). Afgeh. 9 augustus 1750. door rentmeester François Frencken.	1 katern
94.	1805-1806. Afgeh. 31 october 1806, door Joh. F. van Rijckevorsel.	1 katern
95.	1806-1807. Afgeh. 26 januari 1808. door Joh, F, van Rijckevorsel.	1 katern

4 Verhouding tot andere Broederschappen

96. Schepenakte, waarbij dekenen van het gilde van de Zoete Naam Jezus verklaren dat ze de gelden, ontvangen van Lijsbeth van den Broek en enige anderen, zullen aanwenden voor jaarlijkse betalingen ten behoeve van zes gestichte sermoenen, 28 september 1519. 1 charter reg. nr. 11.
N.B. Volgens dorsale aantekening is dit exemplaar bestemd voor de Broederschap van het H. Sacrament. Een ander exemplaar bevindt zich in het Rijksarchief in Noord-Brabant Collectie Aanwinsten 1884 nr. 16, Dit exemplaar was, blijkens dorsale aantekening bestemd voor de Lieve Vrouwe Broederschap.

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN DE BROEDERSCHAP VAN HET HOOGHEILIG
SACRAMENT, WELKE ZICH AFSCHEIDDE VAN BOVENGENOEMDE BROEDERSCHAP, 1703-
1839.

A ALGEMEEN

1 Reglementen

- Register, waarin ingeschreven een historische inleiding en de reglementen van 1684, Afschrift. Reglementen van 1732,1740 en 1753.
N.B. In inventaris nummer 701, zie onder NB aldaar.Historische inleiding en reglementen van 1684 betreffen een afschrift uit inventaris nummer 14.

2 Stukken betreffende de status van de Broederschap

97. Acte, waarbij Gisbertus van der Asdonck, vicaris van het bisdom 's-Hertogenbosch, n.a.v. de tweedracht, ontstaan door het overbrengen van de broederschap van de bidplaats van de plebaan naar de bidplaats van de Vughterstraat, vaststelt dat ook in de bidplaats van de plebaan in de Kruisstraat een gelijke Broederschap bestaat welke de voorrechten, die het aartsbroederschap, gevestigd in de Minerva kerk te Rome bezit, zal genieten, 22 maart 1735. 1 stuk
98. Stuk, houdende afschriften uit het broederschapsarchief ten behoeve van de bewijsvoering, inzake de wettige voortzetting van de oude Broederschap, (1752). Met afschriften, 4 stukken
99. Brief van de vicaris, Martinus van Litsenborgh, waarbij deze, naar aanleiding van een schrijven van de nuntius te Brussel, beide Broederschappen in hun rechten bevestigt en de suspensie en het interdict van 1750, op de Broederschap in de Vughterstraat, opheft, 15 februari 1753. 1 stuk
N.B. In inventaris nummer 101, achterin, en inventaris nummer 102, blz. 152, bevinden zich afschriften van de brief van de nuntius.
- 'Aenmerkinge makende het Broederschap van 't Alderh: Sacrament des Autaers binnen de stad 's Bosch' door plebaan Lambertus Hoex, februari 1753. Afschriften.
N.B. In inventaris nummer 101, achterin, en inventaris nummer 102, blz. 141 e.v.
100. Brief van Burgemeester Verheyen, waarbij hij, naar aanleiding van een brief van de prefect, verzoekt om een volledige staat van namen, adressen, beroepen, reglementen en onderwerpen van de vergaderingen over te geven; 30 juli 1812. 1 stuk

3. Notulen

101. Register van Notulen, 1724, 1732, 1740. 1 deel
N.B. Notulen op blz. 29-30; 32; 39.
Hierin bevinden zich ook:
- Historische inleiding met reglementen van 1684 Afschrift. Blz. 1-20.
- Reglementen van 1732, 1740 en afschrift van 1753. Blz. 33-38; 39; Achterin.
- Broederheren en proosten, 1682-1756. Perioden 1682-1702 en 1747-1756 betreffen afschriften. Blz. 21-22,27; 32; 38; 40-42.
- Broeders en zusters, 1686-1835, 1842-1935. Periode 1686-(1703) betreft een afschrift. Blz. 23-26; 28-29; 31; 32; 75-83; 97-139.
- Brief van de nuntius van Brussel aan Martinus van Litsenborgh, vicaris, 1753. Afschrift. Achterin.
- 'Aenmerkinge' door plebaan Hoex, 1753. Afschrift. Achterin.
- Brieven betreffende de verkrijging van aflaten, 1841, 1842. Afschriften. Achterin.

102. Register van notulen, 1724, 1732, 1740, Afschriften. En van 1753-1839. 1 deel
 N.B. Notulen op blz. 41-44; 48; 58-59, 64-65; 81-125; 174. Naast afschriften uit inventaris nummer 101, bevinden zich in dit register ook:
 - Broederheren en proosten, 1756-1839. Blz. 47; 60-63; 66-78; 102-104.

4. Stukken betreffende de leden en hun functies

- Register waarin ingeschreven broederheren en proosten, 1703-1756 en broeders en zusters, 1703-1839.
 N.B. In inventaris nummer 101, zie onder N.B. aldaar.
 Zie voor broederheren en proosten ook inventaris nummer 110, voorin.
 - Register waarin ingeschreven broederhemen en proosten, 1756-1839.
 N.B. In inventaris nummer 102, zie onder N.B. aldaar.
103. Brief van J. Kerkhoff aan de proost M. van Hooff, waarbij hij bedankt voor de hem toegestane toegang tot de Hof, 1805. 1 stuk
 N.B. Het is onduidelijk in welke relatie de heer Kerkhoff tot de Broederschap staat.
104. Lijst van namen der leden van de Hof achter de Tolbrug, (c. 1812). 1 stuk
105. Brieven van Fr. van de Bogaert en J.F. Willemsen, waarbij zij hun lidmaatschap opzeggen, 1825; 1831. 2 stukken
 N.B. Hoewel gericht aan de Lieve Vrouwe Broederschap betreft het hier toch de Broederschap van het Hoogheilig Sacrament. Zie de rekeningen van 1825 en 1831.
106. Lijst van proosten, 1732-1813; 1820-1835. Opgemaakt in de 19e eeuw. 1 stuk
107. Lijst van broederheren, 1740-1813; 1820-1833. Opgemaakt in de 19e eeuw. 1 stuk

B BIJZONDER

1 Financieel beheer

a geschillen

108. Brief van plebaan Hogaerts waarbij hij een overzicht geeft van datgene dat jaarlijks aan de kerk voor de Hof en het zomerhuis betaald is, naar aanleiding van onenigheid hieromtrent, 1802. Afschrift. 1 stuk

b boetes

109. Registers waarin ingeschreven de betaalde boetes, 1785; 1786; 1832. 3 deeltjes

c rekeningen en bijlagen

- 110-176 Rekeningen van de proosten, 1752-1839. Met bijlagen. 1 deel; 1 katern; 93 stukken
 NB. Ontbreekt: 1755/56; 1786/87. In de periode 1813-1820 functioneerde de Broederschap niet, derhalve bestaan er ook geen rekeningen over die tijd.
110. 1752-1839. 1 deel
 N.B. Voor specificatie, zie de volgende inventarisnummers. Ontbreekt: 1783/84; 1786/1787. Hierin ook namen van broederheren en proosten, 1744-1758.
111. 1752 - juli 1753. Bijlage door Hendrik Siermans. 1 stuk

- N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 2 verso.
112. 2 juli 1753 - 24 juni 1754. Bijlage. door Mathijs van Geffen. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 3.
113. 25 juni 1754 - 8 juni 1755. Bijlage. door Jacobus Scheffers. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 3 verso.
114. juni 1756 - (19) juni 1757. Bijlage. door J.B. van Venrooij. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110, blz. 4.
115. 20 juni 1757 - 8 juli 1758. door Petrus Scheffers. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 4 verso.
116. 9 juli 1758 - 16 juni 1759. door Gijsbertus van Geffen. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110 blz 5.
117. 17 juni 1759 - 15 juni 1760. door Jacobus Sassen. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 5 verso/6.
118. 16 juni 1760 - 31 mei 1761. door Wendel Killian. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 6 verso.
119. 1 juni 1761 - 20 juni 1762. door Antoni van Son. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 7.
120. 21 juni 1762 - 12 juni 1763. door Andries Beckers. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 7 verso. 13 juni 1763 - 11
juni 1764. Afgeh. 1 juli 1764. door Hermanus Hoelen. N.B. In inventaris nummer
110. blz. 8.
121. 12 juni 1764 - 16 juni 1765. Met bijlage. door Gijsbertus van den Bogaert. 2 stukken
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 8 verso.
122. 17 juni 1765 - 6 juni 1766. door J. Joseph Bartolomie. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110, blz. 9.
- 9 juni 1766 - 28 juni 1767. door Martinus van Someren.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 9 verso.
- 29 juni 1767 - 26 maart 1768. Afgeh. 12 juni 1768, door Jacobus Scheffers.
NB. In inventaris nummer 110. blz. 10.
- 27 maart 1768- 10 juni 1769, Afgeh. 11 juni 1769.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 10 verso.
123. 11 juni 1769 - 24 juni 1770. door Jacobus Sassen. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 11 verso.
124. 25 juni 1770 - 9 juni 1771. door Wendel Killian. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 12.
125. 10 juni 1771 - 28 juni 1772. Afgeh. 28 juni 1772. door Cornelis de Wijs. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110, blz. 12 verso.
126. 9 juni 1772 - 20 juni 1773. door Andries Beckers. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110, blz. 13.
127. 21 juni 1773 - 12 juni 1774. Afgeh. 12 juni 1774. Bijlage. door Godefridus van
Osch. 1 stuk

- N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 13 verso.
- 13 juni 1774 - 25 juni 1775. door Hermanus Hoelen.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 14.
128. 26 juni 1775 - 16 juni 1776, door Antoni Groenewalt. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 14 verso.
129. 17 juni 1776 - 8 juni 1777. Bijlage. door Hendrikus van Someren. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 15.
130. 9 juni 1777 - 28 juni 1778. door Constantijn Kerkhoff. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 15 verso.
- 28 juni 1778 - 13 juni 1779. door Willem van Herck.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 16.
131. 14 juni 1779 - 4 juni 1780. door B. Storm. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 16 verso.
132. 5 juni 1780 - 24 juni 1781. door Frederick van der Heyden. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 17
133. 25 juni 1781 - 9 juni 1782. Afgeh. 9 juni 1782. Met 1 bijlage. door Cornelis de Wijs. 2 stukken
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 17 verso.
- 10 juni 1782 - 19 juni 1783. Afgeh. 29 juni 1783. door Andries Beckers.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 18.
134. 20 juni 1783 - 20 juni 1784. door Adrianus Everts. 1 stuk
135. 21 juni 1784 - 5 juni 1785. door Josephus van Munster. 1 katern
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 19.
136. 6 juni 1785 - 25 juni 1786. Afgeh. 25 juni 1786. door J.H. Kivits. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 20.
- 11 juni 1787 - 1 juni 1788. Afgeh. 1 juni 1788. door H.P. Boons.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 22.
- 2 juni 1788 - 20 juni 1789. Afgeh. 20 juni 1789. door J.A. Nuyts.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 23.(?)
137. 21 juni 1789 - 13 juni 1790. Afgeh. 13 juni 1790. Bijlage. door J.C. de Lepper. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris 110. blz. 24.
- 14 juni 1790 - 2 juli 1791. Afgeh. 3 juli 1791. door H.M.A. van Londen.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 25.
138. 3 juli 1791 - 24 juni 1792. Afgeh. 24 juni 1792. Bijlage. door Henricus van Someren. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 25 verso.
139. 9 juni 1792 - 9 juni 1793. Afgeh. 9 juni 1793. Bijlagen. door H. van Wanrooij. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 26.

140. juni 1793 - juni 1794. Afgeh. 29 juni 1794. door Hendricus Jacobus van Munster. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 27.
141. juni 1794 - juni 1795. Afgeh. 14 juni 1795. Met bijlagen. door Josephus van Munster. 4 stukken
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 28.
142. 14 juni 1795 - 5 juni 1796. Afgeh. 5 juni 1796. Bijlagen. door Bernardus Rijke. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 29.
143. 6 juni 1796 - 25 juni 1797. Afgeh. 25 juni 1797. Bijlagen. door M.F. de Wijs. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 30.
144. 26 juni 1797 - 24 juni 1798. Afgeh. 24 juni 1798. Bijlagen. door Ar. den Doop. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 31.
145. 25 juni 1798 - 2 juni 1799. Met bijlagen. door C. van Vugt. 6 stukken
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 32.
146. 3 juni 1799 - 22 juni 1800. Met bijlage. door G.J. Koppelaar(s). 2 stukken
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 33.
147. 23 juni 1800 - 13 juni 1801. door Wouter Bank sr. 1 stuk
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 110. blz. 34.
- 14 juni 1801 - 27 juni 1802. door J.H. van der Does.
N.B. In inventaris nummer 110. blz. 35.
148. 28 juni 1802 - 26 juni 1803. Bijlagen. door L. Kerkhoff. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110 blz. 36.
149. 27 juni 1803 - 10 juni 1804. Bijlagen. door H. Koene. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 37.
150. 11 juni 1804 - 7 juli 1805. Bijlage. door Hendrick Christiaen Krijn. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 38.
151. 8 juli 1805 - 21 juni 1806. Bijlage. door C.J. van Someren. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 39.
152. 22 juni 1806 - 28 juni 1807. Bijlage. door J. Wierds. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 40.
153. 29 juni 1807 - 3 juli 1808. Afgeh. 8 juli 1808. Bijlage. door H.G. Pels Jz. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110 blz. 41.
154. 4 juli 1808 - 14 juni 1809. Bijlage. door J. Janssen. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 42.
155. 15 juni 1809 - 1 juli 1810. Bijlage. door R. Réabel. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 43.
156. 2 juli 1810 - 23 juli 1811. Afgeh. 23 juni 1811 (sic.) Bijlage. door N. Janssen. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 44.

157. 24 juli 1811 - 5 juli 1812. Bijlagen. door J. Verhulst. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 45.
158. 6 juli 1812 - 29 maart 1813. Afgeh, 29 maart 1813, Bijlage. door J. van Roosmalen. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 46. Het batig saldo van deze rekening is overgebracht in de rekening van de Hof.
159. 26 mei 1820 - 11 juni 1820. Afgeh. 11 juni 1820. Bijlagen. door F de Wijs. 3 stukken
- 12 juni 1820 - 1 juli 1821. Afgeh. 1 juli 1821. door H. Koene.
N.B. In inventaris nummer 110 blz 48.
160. 2 juli 1821 - 8 juni 1822. Bijlagen. door N. Janssen. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 49.
161. 9 juni 1822 - 22 juni 1823. Afgeh. 22 juni 1823. Bijlage. door J. van Oijen Gz. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz 50.
162. 23 juni 1823 - 27 juni 1824. Afgeh, 27 juni 1824. Bijlagen. door J. van Oijen. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 51.
163. 28 juni 1824 - 26 juni 1825. Afgeh, 26 juni 1825. Bijlage. door J. Watrin. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 52.
164. 27 juni 1825 - 25 juni 1826. Afgeh. 25 juni 1826. Bijlage. door J. des Mensen. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 53.
165. 26 juni 1826 - 24 juni 1827. Afgeh. 24 juni 1827. Bijlage. door J. Jansen. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 54.
166. 25 juni 1827 - 22 juni 1828. Afgeh. 22 juni 1828. Bijlage. door H. Habraken Hz. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz 55.
167. 23 juni 1828-5 juli 1829. Afgeh. 5 juli 1829. Bijlage. door J.B. van den Dries. 1 stuk
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz 55verso.
168. 6 juli 1829 - 13 juni 1830. Afgeh. 13 juni 1830. Bijlage. door F. van Beugen. 3 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 56.
169. 14 juni 1830 - 24 juli 1831. Afgeh. 24 juli 1831. Bijlagen door A. Bolsius. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110 blz. 56verso.
170. 25 juli 1831 - 10 juli 1832. Afgeh. 10 juli 1832. Bijlagen. door M.A.J. van Munster. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110 blz 57.
171. 11 juli 1832 - 23 juni 1833. Bijlage. door W. van der Steen. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 58.
172. 24 juni 1833 - 22 juni 1834. Afgeh. 22 juni 1834. Bijlagen. door F.H. Pompe. 2 stukken
N.B. Rekening in inventarisnummer 110. blz. 58 verso.
173. 23 juni 1834 - 28 juni 1835. Afgeh. 29 juni 1835. Bijlagen. door H. de Wijs. 2 stukken
N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 59.

174. 29 juni 1835 - 26 juni 1836. Afgeh. 26 juni 1836. Bijlagen. door J.B.S. van Vugt. 2 stukken
 N.B. Rekening in inventaris nummer 110 blz. 59verso.
- 27 juni 1836 - 27 juni 1837. Afgeh. 9 juli 1837. door M.F. de Wijs.
 N.B. In inventaris nummer 110. blz. 60.
- . 28 juni 1837 - 21 juni 1838. Afgeh. 1 juli 1838. door J. van Oijen Gz.
 N.B. In inventaris nummer 110. blz 6Overso.
175. 22 juni 1838-23 juni 1839. Afgeh. 23 juni 1839. Bijlage. door J. van Oijen Gz. 1 stuk
 N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 61.
176. 24 juni 1839 - december 1839. Bijlage. door J. des Mensen. 1 stuk
 N.B. Rekening in inventaris nummer 110. blz. 61 verso.
177. Rekening van de Broedershof door And. Beckers, 9 juni 1782 - 21 juli 1786. Afgeh. 21 juli 1786. 1 katern
- 2 Varia**
178. Stuk, houdende een weddenschap tussen Gijsbert van Geffen en Mathijs van Geffen betreffende de samenstelling van een bijenkolonie, 27 juni 1756. 1 stuk

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN DE BROEDERSCHAP VAN HET H00GHEILIG SACRAMENT
NA DE HERENIGING, 1839-1975.

A ALGEMEEN

1 Statuten en Reglementen

179. Reglement voor het bestuur, (begin 19e eeuw), Concepten. 2 stukken
180. Stuk, houdende een herziening van de statuten, 30 mei 1930. 1 stuk
181. Reglementen van orde voor de Broederheren, 17 oktober 1954,
N.B. In zesvoud. 1 stuk

2 Agenda's

182. Agenda's van jaarvergaderingen en contactavonden, Tevens uitnodigingen tot bijwoning
daarvan, 1898; 1922; 1949-1974. 1 omslag

3 Notulen

183. Register van notulen, 11 juni 1950 - 13 maart 1975. 1 deel
N.B. Achterin bevindt zich een lijst met namen van broederheren met aantekeningen
betreffende geboorte-, intredings-, ontslag- en overlijdensdata, 1947-1974,

4 Ingekomen – en minuten van uitgaande stukken

184. Ingekomen - en minuten van uitgaande stukken, 1896, 1910, 1930, 1945-1975. 1 omslag
- 184a. Ingekomen en minuten van uitgaande stukken, 1976-1989. 1 pak.
N.B. Grotendeels correspondentie, convocaties vergaderingen en contactavonden,
gewisseld tussen proost, onderproost en leden, dus ook notulen van
vergaderingen.

5 Stukken betreffende de leden en hun functies

- Register waarin ingeschreven broeders en zusters, 1842-1935. 1 deel
N.B. In inventaris nummer 101, blz. 97 e.v.
185. Register waarin ingeschreven broeders en zusters, vanaf ca. 1935. Alfabetisch. 1 deel
186. Stukken betreffende toetreding, uittreding en overlijden van broederheren en proosten,
1847; 1945-1974. 1 omslag
187. Stuk, houdende de beschrijving van het ereteken dat uitgereikt werd aan de broederheren,
door dr. X. Smits, Met afbeelding, (1910). 2 stukken
- Register waarin ingeschreven broederheren. Met aantekeningen betreffende geboorte-,
intredings-, ontslag- en overlijdensdata, 1947 - 1974, 1 deel
N.B. In inventaris nummer 183, achterin.
188. Folders betreffende werving van leden, (midden 19e eeuw) - 1927. 1 omslag
- 188a. Stukken betreffende werving en aanmelding van leden, 1988-1989. 1 omslag

B BIJZONDER

1 Stukken betreffende de vestigingsplaats en de daaraan verbonden aflaten en voorrechten

189. Acte, waarbij Paus Gregorius XVI, op verzoek van Antonius van den Heuvel, pastoor van de parochie van Sint Pieter, de Broederschap en haar aflaten bevestigt, 28 november 1841. Met toestemming van de apostolisch vicaris, H. den Dubbelden, tot afkondiging ervan, 24 mei 1842, 1 stuk
N.B. In inventaris nummer 101, blz. 85 e.v. bevinden zich afschriften hiervan.
190. Brief, waarbij Bisschop Zwijsen, op verzoek van H.P. Jespers, pastoor van de parochie van Sint Pieter, toestemming verleent om het H. Sacrament op dagen, vervat in de statuten van de 'Broederschap van het Hoogheilig Sacrament en de Processie naar Kevelaar', in de monstrans c.q. ciborie ten toon te stellen, 4 september 1867. 1 stuk
191. Acte, waarbij Paus Leo XIII, op verzoek van Theodorus N.H. Spierings, pastoor van de parochie van Sint Pieter en directeur van de Broederschap, toestemming verleent aan alle broederheren, broeders en zusters om een volle aflaat te verdienen op Sacramentsdag, ter gelegenheid van het jubileum, 9 mei 1880. 1 stuk

2 Onderafdeling 'Altaarwacht'

192. Stukken betreffende de altaarwacht, (ca. 1918; 1926; ca. 1940) 1 omslag

3. Kerkelijke diensten en plechtigheden

193. Stukken betreffende deelname aan kerkelijke diensten en plechtigheden 1945-1971, 1975. 1 omslag

4 Financieel beheer

a vervreemding van eigendom

194. Acte, houdende een overeenkomst met de Provincie Noord-Brabant betreffende de overdracht van een schaar weiland, kadastraal bekend sectie F nr. 126, in Boschveld tussen 's-Hertogenbosch en klein Deuteren, ten behoeve van de aanleg van een straatweg 's-Hertogenbosch - Vlijmen. Met goedkeuring van Gedeputeerde Staten, 1843. 1 stuk

b geschil

195. Stukken betreffende de inning van achterstallige roggerecht uit het huis de Groene Kaas aan de Schapenmarkt nr. 10, (1937) - 1954. 1 omslag

c boetes

196. Registers waarin bijgehouden de boetes, 1848; 1850. 2 deeltjes

d rekeningen en bijlagen

- 197-223 Rekeningen en bijlagen, 1840-1851; 1945-1975. 26 omslagen, 1 deel
197. 1840 - 1851. Bijlagen. 1 omslag

198. 1945 - 13 juni 1949. Met bijlagen door de secretaris-rentmeester A. Meijlink. 1 omslag
199. 1949 - 1975. 1 deel
N.B. Voor specificatie, zie de volgende inventarisnummers. Hierin ook aantekeningen betreffende de rekening van 1976.
200. 1949. Bijlagen. Door J.E. Hofhuis. 1 omslag
N.B. Rekening in inventaris nummer 199, blz. 1/2.
201. 1950. Bijlagen. door J.E. Hofhuis. 1 omslag
N.B. Rekening in inventaris nummer 199, blz. 3/4.
202. 1951. Bijlagen. 1 omslag
N.B. Rekening in inventaris nummer 199, blz. 5/6.
203. 1952. Met bijlagen, door mr. P.C.J.M. Kruse. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 7/8.
204. 1953. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 9/10.
205. 1954 - 1955. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 799, blz. 11/16.
206. 1956. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 17/20.
207. 1957. Met bijlagen, door mr. P.C.J.M. Kruse. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 21/22.
208. 1958. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 799, blz. 23/26.
209. 1959-1960. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 27/32.
210. 1961. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 33/34.
211. 1962. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 35/36.
212. 1963. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 37/40.
213. 1964. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 41/44.
214. 1965. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 45/46.
215. 1966. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 47/48.
216. 1967. Met bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 49/50.
217. 1968-1969. Bijlagen. door H.W. van Kempen. 1 omslag
N.B. Rekening in inventaris nummer 199, blz. 51/52.

218.	1969-1970. Met bijlagen door H.W. van Kempen.
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 53/54.	1 omslag
219.	1971. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse.
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 56/56.	1 omslag
220.	1972. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse.
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 57/62.	1 omslag
221.	1973. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse.
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 63/64.	1 omslag
222.	1974. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse.
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 65/68.	1 omslag
223.	1975. Met bijlagen. door mr. P.C.J.M. Kruse.
N.B. Afschrift hiervan in inventaris nummer 199, blz. 69/72.	1 omslag

5. Verhouding tot andere Verenigingen

224.	Stukken betreffende de Eucharistische Mannenwacht, 1949-1950.
N.B. Een der broederheren had hierin q.q. een adviserende taak. In 1954 getransformeerd in Eucharistische Gezinskring.	2 stukken
225.	Stukken betreffende de Eucharistische Gezinskring, 1954-1962. 6 stukken
N.B. Deze kring was q.q. aangesloten bij de Broederschap. Aanvulling (1980): ledenlijst van deze kring, 1955. (1 deel)	

STUKKEN, WAARBIJ HET VERBAND MET DE ARCHIEVEN NIET IS GEBLEKEN.

226. Acte, waarbij Paus Innocentius XII aan eenieder die, na gebiecht en gecommuniceerd te hebben, en gedurende enige tijd een gebed stort voor de eenheid van het Christendom t.o.v. het H. Sacrament op elke tweede zondag van de maand in de kerk van de Franciscanen, een aflat van zeven jaar en veertig dagen verleent, 16 augustus 1692. 1 charter
N.B. Vermoedelijk behorend tot het archief van de schuilkerk der Franciscanen in de Vughterstraat.

DOCUMENTATIE

227. Artikelen, geschreven door L. van der Steen betreffende de geschiedenis van de Broederschap. Met daartoe gevoerde correspondentie en aantekeningen, 1894-1930. 1 omslag
228. 'Herinneringen van een der leden van de jaren 1924-1952', door dr. J. Bauwens, 1952. 1 deel
229. Foto's van het Groot- en contrazegel van de stad 's-Hertogenbosch, hangende aan de stichtingsacte van 1495 (inv. nr. 1) en van een foldertje met afbeelding van het ereteken van de Broederschap. Met aanvulling: foto's betreffende de Broederschap, vervaardigd t.b.v. de inventaris, 1980 5 stuks, 1 omslag.

(nrs.230-233 betreffen aanvullingen)

230. Boekjes v.d. Steen, de koepel, pauselijke en bisschoppelijke brieven e.d. Gedrukt. 1 pak.
231. Materiaal t.b.v. de totstandkoming van de inventaris en verzending daarvan. 1 omslag
232. Kopie van een gedrukt boekje betreffende aflaten m.b.t. de Broederschap verleend, 1621. 1 katern
233. Cassette Sacramentsdag, 5 juni 1983. 1 stuk

REGESTENLIJST

- 1 1497 juni 8
CONRARDUS DE SARTO, meester in de kunsten, licentiaat in de rechten, kanunnik en koster te Luik en wereldlijk abt te Namen, oorkondt dat hij gemachtigd door paus ALEXANDER VI, bij schrijven van 19 december 1496, om een definitieve uitspraak te doen in het geschil tussen de broederschap van het H. Sacrament, opgericht door de deken en het kapittel van Sint Jan, en de soortgelijke broederschap, opgericht door de kerkmeesters SIMON VAN GHEEL en HENRICUS VAN UDEN, deze kerkmeesters indaagt om voor hem te verschijnen op straffe van excommunicatie, teneinde tot een uitspraak te komen naar aanleiding van het door het kapittel betwijfelde bestaansrecht van de door de kerkmeesters opgerichte broederschap, welke jonger zou zijn dan de door het kapittel opgerichte broederschap.

Zegel ontbreekt.
Origineel: Inv. nr. 4.
- 2 1500 februari 10(1499)
Schepenen in 's-Hertogenbosch, JAN VAN ARKEL PETERSZN. en ARNT BEYS, oorkonden dat, nadat JAN PIJNAPPEL, WILLEM VAN POPPEL, JAN DIE WOLFF CLAESZN. en YKEN, weduwe van HENDRICK GOYARTSS. VAN HEDEL, op deze dag, ten overstaan van hen aan GOESSEN VAN DEN HEZEACKER en HENDRICK VAN UDEN, provisoryen van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament in de Sint Janskerk, verschillende erfcijzen van in totaal 10 pond, overgedragen hebben met een gouden kroon, drie gouden Andriesguldens, drie gouden overlandse Rijnguldens en anderhalve stuiver, om daarvoor een cijns van anderhalve pond te kopen, de genoemde provisoryen beloofd hebben dat zij en hun nakomelingen voor dit geld op maandag na Driekoningen, ter herdenking van Allerzielen, zorg zullen dragen voor nader omschreven herdenkingsplechtigheden in de Sint Janskerk en voor het houden van zeven preken van een uur door de kapelanen op nader omschreven dagen terwijl bij nalatigheid de jaarlijkse cijns komt te vervallen aan de broederschap van de Lieve Vrouw voor het laten lezen van zielemissen.

Zegels ontbreken.
Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 5.
NB In dorso: 'fraternitas beatae mariae virginis'
Ook volgens een aantekening in de plek is dit exemplaar bestemd voor de Lieve Vrouwe Broederschap.
3. 1500 februari 10 (1499)
Schepenen in 's-Hertogenbosch, JAN VAN ARKEL PETERSZN. en ARNT BEYS, oorkonden dat, aangezien JAN DIE WOLFF CLAESZN. op deze dag, ten overstaan van hen aan GOESSEN VAN DEN HEZEACKER en HENDRICK VAN UDEN, provisoryen van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament in de Sint Janskerk, een erfpacht van een mud rogge en negen gouden overlandse Riinsguldens, (een gouden ducaat en 4 schuiftkens) heeft overgedragen om daarvoor een erfcijns van drie pond te kopen, de genoemde provisoryen beloven dat zij en hun nakomelingen voor dit geld op nader genoemde dagen kaarsen zullen doen branden terwijl bij nalatigheid de genoemde cijns komt te vervallen aan de broederschap van de Lieve Vrouw onder dezelfde voorwaarden.

Zegels ontbreken.
Origineel; Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 17a (13).
NB In dorso: 'fraternitas beatae mariae virginis'
Een afschrift hiervan bevindt zich in het archief van de Illustere Lieve Vrouwe Broederschap, Inventaris Van der Does De Bije, nrs. 46/47, fol. 39 e.v.
4. 1505 (nae scriven der stadt vanden bosch)
JAN MIJSCHEN, GHERIT HELLINCK en HENRICK DIE LEYDECKER, dekenen van het gilde van de metselaars, steenhouwers, timmerlieden en leidekkers, verklaren namens hun gilde te verlangen dat de provisoryen van de (broederschap) van het eerwaardig Heilig Sacrament kaarsen zullen laten branden op het oxaal op nader omschreven dagen.

Met de handmerken van de drie dekenen.

Origineel: Gemeentelijke Archiefdienst 's-Hertogenbosch, Archief van de Ambachtsgilden, inv. nr. 347a.

5. 1506 april 7 (des dinsdaigs nae palmsondach 1505)
Schepenen in 's-Hertogenbosch, ARNT MONIX en LAMBERT BOGART, oorkonden dat mr. ALART BALYART, deken van Boxtel en kanunnik van de Sint Jan, HENRICK VAN UDEN, kerkmeester van de Sint Jan, en WOUTER VAN DER RULLEN, provisors van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, onlangsleden gesticht in die kerk, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, twee gouden leeuwen en een gouden ducaat om daarmee een erfcijns van vijf stuivers te kopen, welke cijns zij jaarlijks moeten uitreiken aan de knaap van de broederschap voor het aansteken van de kaarsen op het oxaal ten behoeve van de oude en jonge Handboog, kloveniers, molenaars, bakkers, korenkopers, viskopers, vleeshouwers, linnenwevers, drapeniers, kramers, nastelmakers, lakenkopers, schrijnwerkers, speldemakers, hoedenmakers, bontwerkers, verwers, arbeiders, metselaars en zakkendragers en verder t.b.v. de smeden, lauwers en plattijnhouders indien zij hier om verzoeken, op nader beschreven dagen.

Afschrift: Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament' nr.3.

NB Aantekening onder het afschrift: 'Ick Lijsbeth vanden Broeck voirss. hebben den principalen brief dair dese copie vuytgescr. is overgegeven den hooftman ende deken vanden alden scutten Ende soe wie dien begert die sallen dat bij hen vijnden.'

- 6 1506 april 7 (des dinsdaigs nae palmsondach 1505)
Schepenen in 's-Hertogenbosch, ARNT MONIX en LAMBERT BOGART, oorkonden dat mr. ALART BALYART, deken van Boxtel en kanunnik van de Sint Jan, HENRICK VAN UDEN, kerkmeester van de Sint Jan, en WOUTER VAN DER RULLEN, provisors van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, onlangsleden gesticht in die kerk, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, een rozennobel, tien Henricusnobel, een vlaamse nobel, vier gouden leeuwen, twee Wilhelmschilden, een schuitken, veertien overlandse Rijnguldens en drie stuivers, om daarmee een erfcijns van achtereenhalve pond te kopen, welke cijns zij jaarlijks moeten uitreiken aan betaling in brood en geld aan nader genoemde personen voor hun medewerking aan de plechtigheden ter nagedachtenis van alle gelovige zielen op nader genoemde dagen terwijl bij nalatigheid de proosten van de broederschap van de Lieve Vrouw vier pond krijgen om missen te laten lezen.

Zegels ontbreken.

Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 6.

NB Blijkens dorsale aantekening en aantekening in de pliek is dit exemplaar bestemd voor de Lieve Vrouwe Broederschap.

- 7 1506 (nae seriven der stadt vanden bosch)
De provisors van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, mr, ALART BALYART, deken van Boxtel en kanunnik van de Sint Jan, HENRICK VAN UDEN, kerkmeester van de Sint Jan, en WOUTER VAN DER RULLEN, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, twee gouden overlandse Rijnguldens en drie dubbel vuurijzers, om daarmee een erfcijns van twee en een halve stuiver te kopen, en die op de eerste maandag na Driekoningen, in wittebrood van een halve stuiver uit te reiken aan de deken van de Sint Jan, de schrijver van het kapittel, de kanunnik, de kerkmeester-provisor en de meester van het werk opdat zij de zorg van de voorschreven hoogtijd op zich nemen en de zeven gefundeerde preken doen houden.

Afschrift: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 7.

NB Dit stuk is vermoedelijk een uittreksel uit een schepenacte waarin zeven sermonen gefundeerd worden.

- 8 1519
De provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, JORDAEN VAN BOERT, kerkmeester, en JAN VAN ERPE DIE JONGE, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, zes dubbele vuurijzers, om daarmee een erfcijns van een halve stuiver te kopen, om die jaarlijks aan de koster uit te reiken voor het luiden van de klok op maandag vòòr Vastenavond tegen het onze lieve vrouwelof terwijl bij nalatigheid de cijns vervalt aan de verlichting van het Heilig Sacrament.
- Ondertekend door de drie provisoren.
Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 10.
- 9 1519 met 8 (des woensdaigs naeden sondach als men singt Jubilate)
Schepenen in 's-Hertogenbosch, PETER VAN HIJNDEN en WILLEM PIJNAPPEL, oorkonden dat REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, JOIRDEN VAN BOERT, kerkmeester, en JAN VAN ERPE JANSZ. DIE JONGE, provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, vijfentwintig Philippusguldens om daarmee een erfcijns van een Philippusgulden te kopen, belovende om deze uit te reiken aan nader genoemde personen voor hun deelname aan de plechtigheden ter gedachtenis van de gelovige zielen en tot onderhoud van reeds eerder gestichte sermonen.
- Zegels ontbreken.
Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 8.
NB In dorso: 'littera propositorum confraternitatis beatae mariae.'
- 10 1519 mei 18
Schepenen in 's-Hertogenbosch, PETER VAN HIJNDEN en WILLEM PIJNAPPEL, oorkonden dat REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, JOIRDAEN VAN BOERT, rector en meester van de Sint Jan, en JAN VAN ERPE JANSZ. DIE JONGE, provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, verklaren ontvangen te hebben van enige devote personen uit handen van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, vijftien gouden guldens om daarmee een erfcijns van drie guldens payments te kopen tot onderhoud van reeds eerder gevestigde nader genoemde fundaties.
- Zegels ontbreken.
Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 9.
NB In dorso: 'littera propositorum confraternitatis beatae mariae.'
- 11 1519 september 28
Schepenen in 's-Hertogenbosch, JAN VAN ERPE en WILLEM PIJNAPPEL, oorkonden dat HERMAN, zoon van wijlen DIRCK HENRICX PELGRIMS, GERARD MICHIELSZN., goudsmid, als dekenen van het gilde of broederschap van de Zoete Eerwaardige Naam Jezus in de Sint Janskerk, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, mede namens enige devote personen, eenendertig Rijnsguldens om daarmee een erfcijns van eenendertig stuivers te kopen, welke cijns zij jaarlijks moeten uitreiken aan de kapelaans van de Sint Janskerk voor het houden van zes preken op nader genoemde dagen, terwijl bij nalatigheid de genoemde cijns vervalt aan deze broederschap.
- Een zegel ontbreekt, het andere is zwaar beschadigd.
Origineel: Inv. nr. 98.
*NB Volgens een aantekening in de pliek zijn er vier exemplaren vervaardigd namelijk voor de vice-cureiten van de Sint Jan, voor de dekenen van de broederschap van de Zoete Eerwaardige Naam Jezus, voor de Broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament en voor de broederschap van Onze Lieve Vrouw.
Blijkens dorsale aantekening is dit het exemplaar voor de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament
Het exemplaar van de Onze Lieve Vrouwe Broederschap bevindt zich in het Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 16.*

- 12 1520 april 24
 Schepenen in 's-Hertogenbosch, GERART VAN BERKEL GERITSZN. en HENRICK PELGROM DIRXSS., oorkonden dat REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, en JAN VAN ERPE JANSS. DIE JONCE, provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, verklaren, mede namens JORDAEN VAN BOIRT, als mede-provisor, ontvangen te hebben van OTTO BOLCX JANSSZ. en van JOHANNA, dochter van OTTO, weduwe van LAMBRECHT VAN DEN KERCHOFF, honderddertien gouden Philippusgulden om daarmee een erfcijns van zestien pond en een stuiver te kopen, welke cijns zij jaarlijks moeten uitreiken aan nader genoemde personen voor hun aandeel in de plechtigheden op de hoogtijd van alle gelovige zielen op beloken Pasen en voor het houden van vijf sermonen op nadergenoemde dagen.
- Zegels ontbreken.
 Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 12.
 NB *In dorso: 'littera propositorum confraternitatis beatae mariae.'*
- 13 1520 augustus 7
 Schepenen in 's-Hertogenbosch, WILLEM VAN OS en HERMAN VAN DEVENTHER, oorkonden dat REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, en JAN VAN ERP JANSS. DIE JONGE, provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, verklaren, mede namens JORDAEN VAN BOERT, medeprovisor, ontvangen te hebben van enige devote personen en LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, tweeëntwintigeneenhalve Rijnsgulden om daarmee een erfcijns van achttien stuivers te kopen, ter bevordering en onderhoud van negen eerder gestichte nader genoemde sermonen.
- Zegels ontbreken.
 Origineel: Inv. nr. 23.
 NS *Volgens een aantekening in de pliek zijn er twee exemplaren vervaardigd namelijk voor de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament en een voor de Onze Lieve Vrouwe Broederschap.
 Het exemplaar van de Lieve Vrouwe Broederschap bevindt zich in het Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 11.*
- 14 1520 augustus 8
 Schepenen in 's-Hertogenbosch, GERART VAN BERKEL GERITSS, en HENRICK PELGRUM DIRXSOEN, oorkonden dat REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, en JAN VAN ERPE JANSSOEN DIE JONGE, provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, verklaren, mede namens JORDAEN VAN BOERT, kerkmeester en provisor, ontvangen te hebben van DIRICK JACOPSSZ. VAN HEDEL en KATHERIJNA, diens vrouw, dochter van wijlen DIRCK VAN BERZE, honderdvijfenzeventig Rijnsgulden, om daarmee een erfcijns van twintig pond te kopen, belovende deze te besteden ter gedachtenis van de gelovige zielen en uit te reiken aan nadergenoemde personen voor hun aandeel bij plechtigheden op nadergenoemde dagen en het houden van drie sermonen van een uur.
- Zegels ontbreken.
 Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 13,
 NB *In dorso: 'Prepositi confraternitatis beatae Mariae virginis'.
 Volgens een aantekening in de pliek zijn er drie exemplaren vervaardigd namelijk een voor de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, een voor de Lieve Vrouwe Broederschap en een voor de fundatoren.*
- 15 1521 april 3
 De provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, en JAN VAN ERPE JANSS. DIE JONGE, kerkmeester, verklaren ontvangen te hebben van een devote persoon uit handen van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, dertien Rijnsgulden en zes stuivers, om daarmee een erfcijns van negeneenhalve stuiver te kopen, belovende deze cijns uit te reiken telkenjare op Aswoensdag aan nader genoemde personen voor hun aandeel bij de plechtigheden terwijl bij nalatigheid de genoemde cijns vervalt aan het fonds van de verlichting van het Heilig Sacrament.

Ondertekend door de beide provisoren.

Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 14.

16 1521 september 4

De provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, REYNER DIE WOLFF, kanunnik van de Sint Jan, en JAN VAN ERPE JANS. DIE JONGE, kerkmeester, verklaren ontvangen te hebben van een devote persoon, vijf Rijns-guldens om daarmee een erfcijns van vier stuivers te kopen, belovende deze cijns jaarlijks uit te reiken in wittebrood op vier nadergenoemde dagen aan de smid, die dan in de Sint Jan werkman is, voor het plaatsen en opruimen van vier ijzeren kandelaars.

Ondertekend door de beide provisoren.

Origineel: Rijksarchief Noord-Brabant, Kollektie Aanwinsten 1884, nr. 15.

17 1529 maart 11

De provisoren van de broederschap van het eerwaardig Heilig Sacrament, mr. DOMINICUS OTTENSOEN, kanunnik van de Sint Jan, WILLEM PIJNAPPEL, kerkmeester, en ALART HENRICXSZ. VAN BREDE, verklaren ontvangen te hebben van LIJSBETH, dochter van wijlen WOUTER VAN DEN BROECK, twee Philippusguldens, vijf dubbel vuurijzers en een Philippusstuiver om daarmee een erfcijns van tweeëneenhalve stuiver te kopen, belovende deze cijns jaarlijks uit te reiken aan nadergenoemde personen voor hun aandeel bij de plechtigheden rondom drie, reeds eerder gefundeerde, sermonen, uit te betalen op Aswoensdag.

Ondertekend door de drie provisoren.

Origineel: Kerkarchief Sint Jan, Dossier 'H. Sacrament', nr. 18.

BIJLAGE 1

Aanzet tot lijst van zich elders bevindende archivalia, betrekking hebbende op de Broederschap en haar geschiedenis.¹

VATIKAANS ARCHIEF

- Paus Alexander VI geeft last aan de abt van het Sint Geertruijklooster te Leuven, de cantor van het Bisdom Luik en aan de Officiaal van Luik om, naar aanleiding van een klacht van het kapittel van de Sint Jan, aan het adres van de predikheren die een processie met het Heilig Sacrament door de stad hadden gehouden, de zaak nader te onderzoeken.
2 april 1494.
In 'Regesta Lateraniensia', Vol. 958, fol. 158verso-159verso.
- 'Decanus et capitulum ecclesiae S. Joannis Evangelistae Busco ducensis ac Confratres Confraternitatis sub invocatione Corporis Ohristi. Erectio Confraternitatis.'
(1501/1502)
In 'Indice', nr. 343 'Voce Leodiensis'.
NB *Het register waarnaar deze index verwijst ('Regesta Lateraniensa Alexandri Papae VI, Vol. 26, anni X, fol. 161') is blijkens een aantekening van v.d. Steen niet meer aanwezig.*
- Verzoek van de deken van het kapittel van de Sint Jan aan paus Alexander VI om goedkeuring te verlenen aan de statuten en de voorrechten van de Broederschap van het Heilig Sacrament.
5 juli 1502.
In 'Registra Supplicationum, Vol. 1142, fol. 87-87verso'.
NS *De bul met in williging van dit verzoek is vermoedelijk verloren.*
- Paus Adrianus VI bevestigt de goedkeuring van Alexander VI en breidt de gunstige bepalingen uit.
14 maart 1523.
In Register nr. 1237, fol. 61-62verso.

RIJKSARCHIEF NOORD-BRABANT

- In Kollektie Aanwinsten 1884 nrs, 5-10; 12-15; 17a(13),
NB *Zie regesten nrs. 2-3,6-10; 12; 14-17.*
- In Bosch Protocol. (thans bij Stadsarchief – JB)
NB *Zie bestaande index vòòr 1500.*

GEMEENTE ARCHIEF 's-HERTOGENBOSCH

- In Archief van de Ambachtsgilden, inv. nr. 347a.
NB *Zie regest nr. 4.*
- Betreffende achterstallige debiteuren.
(c. 1600).
In Oud-Archief, Inventaris van Zuylen, nr. A503 (Stukken over kerkelijke zaken)

¹ Deze lijst betreft alleen archivalia waarvan het bestaan tijdens eerdere onderzoeken is gebleken, In de genoemde archieven, doch ook elders, kunnen hij nader onderzoek alsnog archivalia aangetroffen worden.

- Betreffende de Hof achter de Tolbrug.
7 maart 1798.
In Oud-Archief, Inventaris van Zuylen, nr. A325 (Missiven en Rapporten)
- Betreffende de beide hoven van de Broederschappen.
In Oud-Archief, Inventaris van Zuylen, nr. A171 (Resolutietegister), fol. 241verso, d,d, 7 maart 1798.
In Oud-Archief, Inventaris van Zuylen, nr. A611 (Notulen Comité van Waakzaamheid) d.d. 24 februari 1798 en 29 maart 1798.

ARCHIEF VAN HET BISDOM 's-HERTOGENBOSCH

- Stukken betreffende de Broederschap van het Allerheiligst Sacrament, z.j.
In Archief van de Parochie Sint Pieter, Inventaris J. Peijnenburg, nr. 493.
NB *Betreft een afschrift van de acte van 1495 met enige vertalingen en enige folders vanaf 1930, reglementen, gegevens over de vergaderingen 1950-1953, toespraken van de pastoor en plannen tot fusie met de Eucharistische Mannenwacht. Tevens bevat het enige lijsten van broeders en zusters.*

KERKARCHIEF SINT JAN

- Stukken betreffende Het Heilig Sacrament.
(c. 1500)-1629.
In 'Dossier H, Sacrament'.
NB *Naast archivalia welke vermoedelijk tot het archief van de Broederschap behoord hebben en als zodanig verwerkt zijn in de inventaris bevat dit dossier archivalia welke betrekking hebben op de verering van het H. Sacrament*
- 'Tafels van de kerkelijke plechtigheden, te houden op de zondag, waarop de feestdag der H. Driekoningen valt en hetgeen de provisoren van de Broederschap van het Heilig Sacrament en de baar der gelovige zielen daarbij gehouden zijn uit te keren.'
1534.
NB *Afkomstig van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 'Nieuwe Catalogus der Oorkonden ...' blz 384 B1, blz 385 B8.*

ARCHIEF VAN DE ILLUUSTERE LIEVE VROUWE BROEDERSCHAP

- 'Een boek, ingebonden en meest op perkament geschreven, bevattende afschriften van vele merkwaardige stukken betrekkelijk de broederschap van het heilige Sacrament, 10 met 1499.'
In 'Catalogus van het Archief der Illustere Lieve Vrouwe Broederschap ...', Jhr. Mr. P.J. Ridder van der Does de Bije (1874) nr. 46.
- 'Soortgelijke afschriften betrekkelijk de baren en de dienst van alle gelovige zielen, 25 mei 1533'
In 'Catalogus ...' nr. 47.

BIJLAGE II

Acte, waarbij de stad 's-Hertogenbosch haar instemming verleent aan de oprichting en de statuten, zoals in de acte geformuleerd, 24 november 1495.

NB Afschrift van inventaris nummer 1

Achter dit afschrift staat de vertaling afgedrukt zoals deze van de hand van de secretaris-rentmeester der broederschap, L. van der Steen, in Bossche Bijdragen, deel X, aflevering 2 van het jaar 1930, gepubliceerd is.

Universis et singulis presentes litteras visuris lecturis seu auditoris notum sit, quod, cum Dominum in Sanctis Ejus laudare jubemur, dignum profecto justum et salutare nobis extitit, ut sibi in sui, quo nos cotidie spiritualiter reficit, memoriam Corporis laudes indefesse venerationis et gracias referamus. Transiturus namque de mundo ad Patrem Salvator noster, sumpta coena, condidit testamentum in mortis sue memoriam, summum et magnificum instituit sui Corporis et Sanguinis Sacramentum, Corpus in cibum et Sanguinem in poculum tribuendo.

In hac vero Sacramentali Christi commemoratione Jhesus Christus presens sub alia quidem forma in propria vero substantia est nobiscum. Ascensus etiam in coelum dixit Apostolis eorumque sequacibus: ecce Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, benigna ipsos promissione confortans, quod remaneret et esset cum eis etiam presencia sua corporali.

Sane a pluribus annis proxime preteritis circumspecti et providi viri Symon de Gheel, Henricus de Uden, Consulares opidi de Buscoducis Leodiensis diocesis, ac Aelbertus Ketheler filius quondam Hermanni, insignis ecclesie collegiate et curate Sancti Johannis Evangeliste dicti opidi operosissime et eminentissime fabrice magistri, nonnulleque utriusque sexus persone tam ecclesiastice quam seculares, zelo dicte domus Dei et singularissima devotione sanctissimi et venerabilis Sacramenti plurimum illecte, in ejusdem Sacramenti laudem et honorem, quamdam fraternitatem diu conceptam ac desuper a venerabilibus dominis decano et capitulo pretacte ecclesie tamquam investito pluries requisito consensu, oblationum suarum jure ut subsequitur salvo, nomineque, avisamento, voluntate et assensu dominorum circumsectorum scultetorum, burgimagistrorum, scabinorum, juratorum consulumque et plurimorum virorum proborum de nationibus dicti opidi solempniter erexerunt. Cumque aliquamdiu maximo studio dictorum Symonis, Henrici et Aelberti ac aliorum piorum hominum de praeconceptione fraternitatis contributione ante venerabile Sacramentum in eminenti operosoque Sanctuario, ubi Repositum reservatur, tam in dicte ecclesie choro, quam ipsius ambitu, maxime expense nove cere ad multa centenaria singulis annis expenduntur, verum etiam in hoc venerabile Sacramentum cum facibus cereis ad infirmorum domos conducendo, atque simili luminari ad pretactam ecclesiam reducendo, unde populus ad devotionem maximam excitatur.

Attendentesque, quod non est alia tam grandis natio, que habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis, nec quisquam patronus suis confratribus tam proximis est, sicut christicolis venerabile Sacramentum; Eapropter et ut condicio praetacte fabrice ex pietate praedicta melioretur ac pro luminaribus praetactis ecclesie fabricae evidentius relevetur praefati Symon, Henricus et Aelbertus fabrice magistri et alie utriusque sexus Deo devote persone tam de consulatu praetacto, quam seculares ampliori fervore succense pro modulo singulorum honorem et reverenciam debitos huic venerabili Sacramento exhibere curantes, ut tenentur, et hinc occasione in reverenciam et honorem Sacratissimi Sacramenti in pretacta ecclesia collegiata et curata Sancti Johannis Evangeliste in quadam capella dicto sanctuario vicina, ubi pro singulari recolenda memoria altare operose factum est expensis prefatorum erectorum et deinde consecratum pro divinis inibi in laudem dicti venerabilis Sacramenti celebrandis, supratactam fraternitatem erexerunt, ordinarunt et insutuerunt ac in Dei nomine, quantum in eis fuit et est, inchoarunt sub punctis et clausulis infrascriptis.

(1) In primis quod quicumque christifidelium cujuscumque status et sexus, morum et vite honestate predictus, hanc fraternitatem Sanctissimi Sacramenti sub forma erectionis infrascripte intrare affectaverit, unam libram nove cere aut ejus valorem in pecunia tempore petite intitulationis dare obtulerit seu promiserit, per aliquem fraternitatis provisorem inscribatur, salva etiam candela sive cereo tempore suarum exequiarum pro luminari dicti venerabilis Sacramenti, prout aliis etiam gildis similibus consuetum est dari, que quidem cera sic, ut preferitur proveniens per dicte fraternitatis provisores in relevamen fabrice ac ad illustrationem venerabilis Sacramenti in cereorum et candelarum conservatione expendetur.

Et insuper, si quis pauper intitulari effectaverit, ille nullatenus secludetur, ymmo gratiose intitulabitur, quodque non habet in ere, devotione persolvat, et conscientie committatur sue, si ad uberorem statum pervenerit, largitori omnium bonorum refundere non omittat.

(2) Item ut omnia et singula supratactae fraternitatis negocia tucius et salubrius dirigantur, ipsi communes confratres avisamento pretacti opidi ordinarunt, quatenus tres provisores pretacte

fraternitatis preferantur et presint, unus videlicet canonicus de capitulo in predicta fraternitate existens, unus de rectoribus fabrice ecclesie matricis, et unus de fraternitate de consulatu aut nationibus opidi deputandus seu deputandi. Qui quidem provisores, sic, ut prefertur, electi singulis annis omnes et singulos confratres infra octavas venerabilis Sacramenti ad aliquam diem magis commodam per fraternitatis servitorem facient convocari, ac coram tunc comparentibus fratribus ad opus fabrice pretacte et fraternitatis predictae ac in honorem venerabilis Sacramenti rationem de singulis reddere et reliqua facere de commissis astricti erunt et omni modo obligati, ipsique provisores quolibet biennio in die computationis solite pretacte per magistros fabrice tamquam nomine et de mandato opidi pretacti ac per septem vel octo de senioribus confraternitatis de statu seculari notabilioribus destituendi erunt, et alii tres provisores novi in ipsorum locum eligendi et surrogandi; quique sic electi et assumpti juxta absolutorum provisorum et quinque vel sex seniorum secularium consilia omnia et singula, sepe predictae fraternitatis causas et negocia secundum eorum consciencias pertractare et regere tenebuntur.

- (3) Item ipsi tres fraternitatis provisores fieri facient unam fortem cistam tribus differentibus suraturis et diversis clavibus claudendam, in ipsius fraternitatis capella aut alio loco tutiori ponendam, quorum quidem clavium quilibet provisorum habebat unam pro usu suo vel custodia, ad quam singuli provisores necnon duo sine tercio accedent. Atque in pretactam cistam omnia et singula venerabili Sacramento tam pro fabrica quam luminaribus danda, leganda aut alias quomodolibet proventura, reponentur, preter ceram, que in alio armario speciali pro dicti venerabilis Sacramenti luminaribus deputabitur conservanda.
- (4) Item omnia et singula, tam in pecuniis quam in aliis rebus et clenodiis supradictae fraternitati venerabilis Sacramenti danda, leganda aut alias quomodolibet proventura seu provenienda ac etiam hereditarie relinquenda, cedent mediatim pretacte fraternitati et mediatim fabrice matricis ecclesie Sancti Johannis Evangeliste in jam dicto opido.
- (5) Item quod observabitur processio solemnis dominica infra octavas venerabilis Sacramenti aut dominica sequente per cimiterium matricis ecclesie aut longius prout ordinabitur; quodque in illa processione singuli fratres et sorores ipsius fraternitatis sint et erunt presentes, sequentes venerabile Sacramentum, et habebit ipsorum quilibet anulum argenteum in primo digito manus sue dextre ad valorem unius stoteri ad majus, cui signum hostie erit impressum, quem post obitum deferentis habebit supradicta fraternitas.
- (6) Item quod in die venerabilis Sacramenti confratres et sorores pro reverencia ejusdem venerabilis Sacramenti venient ad altare in honore sanctissimi Sacramenti consecratum, offerentes ipsorum quilibet unam pervum turonensem aut quantum Deus immiserit cordi offerentis, et qui commode venire non poterit oblationes supratactas mittet ad altare prenotatum. Que quidem pecunie sic oblate pro una medietate cedent investito matricis ecclesie aut collectori oblationum ejusdem: reliqua vero medietas, deducto prius exinde celebrancium et ministrorum salario, cedet fraternitati supratactae ad opus luminaris proviso etiam quod rector pro tempore dicti altaris seu rectores ejusdem in missarum et divinorum ministracione aliis in dicto altari non beneficiatis preferendus sit seu preferendi.
- (7) Item quod annis singulis prima die lune post octavas supradicti venerabilis Sacramenti post vespervas completorium et divinum officium in summo choro dicte ecclesiae decantatas et decantatum, fient vigilie novem lectionum in supradicta capella venerabilis Sacramenti, et die martis sequente missa de requiem in altari supradicto pro singulis fratribus et sororibus predictae fraternitatis solempniter cantabitur, nisi forsan dies ipsa per anniversaria aut alia divina officia capituli que modolibet fuerit occupata, in cujus eventu transferentur officia hujusmodi ad aliam feriam non occupatum. In quo siquidem missarum officio fratres et sorores offerent unum turonensem, ut prefertur, unde detracta mercede cantancium, si quid supercreverit, cedet ut in supra proximo articulo est expressum.
- (8) Item fient duo registra unum scilicet magnum, in que erectio fraternitatis et omnia bona hereditaria et notabilia ad perpetuam rei memoriam conscribantur; et aliud parvum in quo nomina et cognomina fratrum et sororum viventium necnon nomina et cognomina defunctorum de confraternitate colligantur.
- (9) Item dum aliquis frater vel soror de pretacta fraternitate defunctus aut defuncta fuerit, tunc omnes et singuli de dicta fraternitate si tempus fuerit, ad exequias per famulum dicte fraternitatis vocabuntur et venient, nisi quis eorum extra opidum vel infirmus vel alius legitime occupatus fuerit, quod obstat.
- (10) Item dum aliquis ex provisoribus decesserit aut habitationem suam extra opidum mutaverit, sive infirmus se absolverit, extunc pretacte fabrice rectores, tamquam deputati per opidum, et

- septem vel octo de senioribus et notabilioribus de statu seculari confratribus convenient et unum tertium eligent in locum defuncti vel se absentantis provisorem.
- (11) Item si contingat fieri expensas pro approbatione fraternitatis et indulgentiis Rome aut alibi acquirendis quilibet fratrum et sororum de gilda seu confraternitate ad hoc subveniet, salvo quod ditiores ultra unum stoterum non graventur, nisi ex devotione vel gracia velint. Similiter alii ultra duos stuferos non onerari debeant.
 - (12) Item si oriantur lites aut alique discordie inter confratres, tres fraternitatis provisores, assumendo ad se duos vel tres aut plures ex confratribus concordabunt discordantes, qui, si obedire recusaverint, per eosdem provisores et alios coassumptos confratres a dicta confraternitate rescindantur, nisi hujusmodi lis aut discordia ex causa bonorum hereditariorum aut alias ardua ortum habuerit, et ob hoc ipsius cause cognitio per alios veniat terminanda.
 - (13) Item quando provisoribus visum fuerit in causa fraternitatem concernente aliquos seniores de confraternitate facere convocari, tunc vocati tenebuntur venire ad colloquium consilii, et non vocati pro tunc non murmurabunt se non vocatos.
 - (14) Item pro convocatione fratrum et aliis negotiis peragendis unus custos seu famulus per provisores et aliquos de fraternitate seniores eligetur, qui sibi committenda fideliter faciet more aliarum fraternitatum, et lucrabitur salarium desuper sibi ordinandum. Preterea cum aliquando necessario contingat aut expediat, quod fratres de pretacta confraternitate venerabilis Sacramenti semel in anno aut aliquando in mense convenient ad tractandum de salute anime ac disponendum de negotiis pro confraternitate peragendis, atque ob hoc fiant expense, equum videtur et congruum et arbitrarie et fraternaliter ordinatum, quatenus ille, qui per custodem confraternitatis vocatus fuerit et ex utilitate propria detentus aut alias in veniendo contumax poterit reputari, solvet et solvere teneatur ad carbonam fraternitatis duos parvos turonenses totiens quotiens semel persolvendos.

Memorate etiam fraternitatis provisores cordialiter debent esse solliciti et intenti, quatenus se futuros et fideles depositarios et testamentorum executores irreprehensibiles studeant exhibere, ut puta si quis de confraternitate aut cujuscumque alius christianus conditionis sub provisorum confisa dispensatione aliquas pecunias aliave bona mobilia seu immobilia deposuerint, vel legando ordinaverint ad quemcumque etiam usum pium convertenda, puta pro pauperibus alendis; pro pauperibus alendis pro pauperibus captivis redimendis; pro quavis formosa puella pauperis christiani filia legitime maritanda, verum etiam pro quacumque paupere et speciosa virgine sponsa Christi dicanda et regularis observancie conventui seu monasterio includenda, quicumque provisorum in hujusmodi casibus negligens repertus fuerit et remissus ita quod fraternitas sanctissimi Sacramenti ex hoc poterit infamari, dum tamen notorie aut evidenter constiterit de premissis, talis provisor non solum ab officio provisoris sed etiam a gremio confraternitatis supractate destituendus et penitus erit rescindendus, et alius boni nominis provisor in locum sic destituti, ut preferatur, eligendus.

(15) Item si, favente Domino bonorum omnium largitore. ex donatione vel testamentis fidelium aut alias arbitraria impositione donationeve temporalium bonorum per confratres et alios fideles facienda sepe dicta fraternitas notabiliter ditata fuerit, quo casu voluerunt prenominati Symon, Henricus et Aelbertus dicte fraternitatis erectores et magistri fabrice per pretactum opidum de Buscoducis pro ecclesia Sancti Johannis deputati, pro seipsis et eorum successoribus ac fratribus in dicta fraternitate presentibus et futuris quatenus quicquid, honestate supradicti luminaris servata, de massa acquisitorum bonorum excreverit, hoc per antefate fraternitatis provisores mediatim ad opus fabrice predicte ecclesie in cappis, libris, casulis, ornamentis, luminaribus ac pro ornatu magni chori et ecclesie organis et campanis, et pro reliqua medietate ad supractatos pios usus in supraproximo articulo positos, largiter expendatar, dum et quando et prout dicte ecclesie fabrice magistris pro tempore ac provisoribus pretacte fraternitatis et antiquioribus et notabilioribus confratribus visum fuerit expedire.

Finaliter voluerunt et volunt expresse sepefati magistri fabrice dicte ecclesie ab opido pretacto tam ad administrationem fabrice, quam ad hanc erectionem faciendam deputati, verum etiam provisorum et confratrum, licet non presentium tamquam presentium et futurorum nominibus, pro se et eorum successoribus, quod omnia et singula bona mobilia et immobilia pretacte fraternitati quomodolibet proventura, oblacionibus altaris pro jure investiti ut preferatur reservatis, solum et insolidum ad pretactorum magistrorum fabrice, necnon ad provisorum dicte fraternitatis dispositionem juxta formam premissam veniant et disponantur, et minime ad quemvis alium cujuscumque status vel gradus fuerit, pretacta bona data donative seu legata in alium aut contrarium usum redigantur, nec quis alium fructum cum hujusmodi bonis facere poterit, quam ut supra premissum continetur, quatenus illa, que largitione fidelium ad pretactos usus pios deputata sunt in nullum alium usum ac per neminem alium quomodolibet convertantur.

Ut igitur memoratorum Symonis, Henrici et Aelberti dicie fabrice magistrorum propositum, quod ab Illo sumpsit exordium, a quo bona cuncta procedere dinoscuntur, finem sortiri valeat peroptatum, Sanctissimo in Christo patri ac domino, domino nostro Papae, reverendoque in Christo patri ac domino, domino nostro Leodiensi Episcopo ac venerabilibus viris Decano et capitulo tamquam investito insignis ecclesie collegiate et curate Sancti Johannis Evangeliste dicti opidi de Buscoducis nostris superioribus, tenore presentium duxerunt humiliter supplicantes, quatenus hujusmodi confraternitatis aut societatis ordinationibus et statutis consensum prebeant pariter et assensum, dictasque confraternitatem, ordinationem et statuta dignentur misericorditer confirmare, ut bonorum omnium, quae in dicta confraternitate fient, de cetero participes effici mereantur. Et quia omnia et singula premissa de voluntate, consensu et ordinatione dicti opidi de Buscoducis in ejusdem statibus congregati sic fieri ut prefertur, mandatum est et commissum, idcirco pro majori robore premissorum sigillum pretacti opidi ad legata et sigillum dicte fabrice ecclesie sancti Johannis Evangeliste presentibus sunt apprehensa sub anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto mensis Novembris die vicesima quarta in profesto sancte Katharine virginis et martiris.

In dorso: 'Erectio duplicata fraternitatis
venerabilis Sacramenti in
ecclesia sancti Johannis in opidi
buscoducensis per magistros
fabrice erecta'.

Vertaling van de stichtingsacte van 1495 door L. van der Steen.

Aan alle die dezen brief zullen zien, lezen of hooren lezen worde bekend: dat als het geboden is den Heer om Zijne heiligen te prijzen, het voorzeker waardig, gerecht en heilzaam voor ons is, dat wij Hem den lof en den dank brengen eener onvermoeide vereering ter gedachtenis aan zijn lichaam, waarmede hij ons dagelijks op eene geestelijke wijze verkwikt, Want toen onze Goddelijke Verlosser van deze wereld naar zijn Vader zou teruggaan na het avondmaal gebruikt en zijn testament gemaakt te hebben, stelde Hij in ter herinnering aan zijn dood het hoog en verheven Sacrament van zijn lichaam en bloed door zijn lichaam als spijs en zijn bloed als drank te geven. Immers bij deze sacramenteele herdenking van Christus is Jesus Christus met ons wel is waar onder een anderen vorm, maar in zijn eigene zelfstandigheid,

Ten hemel zullende opstijgen zeide Hij aan zijne apostelen en hunne volgelingen: Ziet, ik zelf, ik ben met u alle dagen tot aan het einde der tijden en hij versterkte hen door zijne goedertieren belofte, dat hij met hen zou blijven en zijn, zelfs door zijne lichamelijke tegenwoordigheid.

Voorwaar nu *vele jaren geleden* hebben de bedachtzame en vooruitziende mannen Symon van Gheel, Henricus van Uden, raadsleden der stad 's-Hertogenbosch van het Luiksche bisdom, en Aelbertus Ketheler, zoon van wijlen Herman, Kerkmeesters van de voorname Kerkfabriek der collegiale en pastoreele kerk van Sint Johannes den Evangelist van de genoemde stad (hebben zij) en vele personen van beiderlei kunne zoowel geestelijken als leeken ten zeerste aangespoord door ijver voor het genoemde Godshuis en door eene zeer bijzondere godsvrucht voor het allerheiligste en eerbiedwaardig Sacrament tot lof en eer van dit Sacrament plechtig opgericht een zeker Broederschap, waartoe zij lang het plan gevormd hebben, en waarvoor zij meermalen de toestemming gevraagd hebben van de eerwaardige heeren den deken en het kapittel van de genoemde Kerk, als zijnde den aangestelden pastoor, onder voorbehoud van het recht op hunne gaven zooals volgen zal, en (zij hebben dat gedaan) in den naam, op raad, met den wil en de toestemming van de omzichtige heeren de schouten, de burgemeesters, de schepenen, de gezworenen, de raadsheeren en van vele rechtschappen mannen van de ambachten van de genoemde stad.

Verder worden er *al langen tijd* door de zorgen van de genoemde Symon, Henricus en Aelberius alsook van andere godvruchtige menschen jaarlijks gegeven groote hoeveelheden nieuwe was tot zeer veel honderde ponden als bijdrage door het genoemd Broederschap voor het prachtig bewerkt heiligdom, waar de Heilige Hostie wordt bewaard en dat zoowel in het koor der genoemde kerk als in den kooromgang: - ook om met fakkels van was het eerwaardig Sacrament naar de huizen van zieken te geleiden en met hetzelfde licht naar de genoemde kerk terug te brengen, - waardoor het volk tot zeer groote godsvrucht wordt opgewekt.

En overwegend, dat er geen volk is, hoe groot ook, dat zijn goden zoo dicht bij zich heeft, als onze God bij ons is: en geen beschermer zijn beschermelingen zoo nabij staat als het eerwaardig Sacrament der christenen, daarom hebben de voornoemde Symon, Henricus en Aelbertus, Kerkmeesters, en godsdienstige personen van beiderlei kunne uit den Raad voornoemd en andere wereldlijke personen het bovengenoemd Broederschap in den naam van God opgericht, geordend, ingesteld en begonnen, aangespoord door grooteren ijver overeenkomstig ieders kunnen en zorgend te betoonen aan dit eerwaardig Sacrament de verschuldigde eer en vereering, gelijk zij verplicht zijn te doen.

Bij deze gelegenheid is een bewerkt altaar gemaakt om de bijzondere gedachtenis te houden van het allerheiligste Sacrament in de genoemde collegiale en pastoreele kerk van Sint Jan Evangelist in een kapel dicht bij het Sacramentshuis op kosten der genoemde oprichters en (dit altaar) is gewijd om daar de heilige geheimen te vieren tot lof van het eerwaardig Sacrament. De oprichting is geschied onder de volgende punten en bepalingen.

- (1) Ieder chrisiengeloovige van welken stand of kunne ook, maar eerbaar in zeden en leven, die tot deze broederschap van het allerheiligste Sacrament volgens den hieronder beschreven vorm verlangt toe te treden, zal offeren of beloven te offeren een pond nieuwe was of de waarde daarvan in geld overeenkomstig den tijd der gevraagde toetreding: - behalve de kaars of de was, welke tijdens zijn uitvaart als verlichting voor het eerwaardig Sacrament gegeven wordt, zooals gebruikelijk is bij andere gilden. Deze was, verkregen zooals vermeld is, zal door de provisoren van het Broederschap bestemd worden tot steun van de kerkfabriek en tot luister van het eerwaardig Sacrament. En verder, als een arme verlangt toe te treden, zal hij geenszins buitengesloten worden, doch zelfs kosteloos worden ingeschreven: en wat hij niet heeft aan geld zal hij door godsvrucht aanvullen en aan zijn geweten worde het overgelaten; dat hij niet vergete te betalen aan den Gever van alle goed, als hij tot welstand komt.

- (2) Opdat alles en iedere zaak afzonderlijk van het genoemde Broederschap veiliger en voordeliger worde geleid, hebben de gezamenlijke broeders op raad van de genoemde stad verordend, dat aan het hoofd van het genoemde Broederschap geplaatst zullen worden en staan drie provisorsen (of bestuurders): namelijk een Kanunnik van het Kapittel, die lid is van het genoemde Broederschap, een van de bestuurders der kerkfabriek van de moederkerk en een uit de leden van het Broederschap, die tevens raadslid of gildelid is. Deze provisorsen, aldus gekozen, zullen gehouden zijn en alleszins verplicht, om jaarlijks in het octaaf van het eerwaardig Sacrament bijeen te doen roepen op den meest geschikten dag door den bode van het Broederschap alle broeders en ten overstaan van de verschenen broeders rekening en verantwoording doen van het hun toevertrouwde ten behoeve van de kerkfabriek en het Broederschap, beide voornoemd, en ter eere van het eerwaardig Sacrament. Verder zullen ieder twee jaar in naam en op last van de genoemde stad de Kerkmeesters bijgestaan door zeven of acht oudere en voornamere wereldlijke leden van het Broederschap de provisorsen doen aftreden en zullen zij in hun plaats drie nieuwe kiezen en aanstellen. Deze aldus gekozenen en aangenomenen zullen gehouden zijn in overleg met de afgetreden en van vijf of zes oudere leden te behandelen en te beheeren alle zaken van het Broederschap.
- (3) De drie provisorsen van het Broederschap zullen doen maken een sterke kist, die gesloten moet worden met drie verschillende sleutels en die geplaatst moet worden in de kapel van het Broederschap of in eene andere veilige plaats. Ieder van de provisorsen zal een sleutel hebben voor zijn gebruik en onder zijne bewaring. De afzonderlijke provisorsen zullen de kist niet openen, ook niet twee zonder den derden. In die kist zal bewaard worden alles wat aan het eerwaardig Sacrament zal gegeven of gelegateerd worden, of op eenige andere wijze zal toekomen, zoowel voor de kerkfabriek als voor het licht. Echter niet de was bestemd voor licht. Deze zal in een andere afzonderlijke kast bewaard worden.
- (4) Alles zoowel in geld als in andere zaken en kleinoodiën, die aan het Broederschap van het eerwaardig Sacrament zullen gegeven of gelegateerd worden of op andere wijze zullen toekomen of zullen moeten toekomen en ook wat krachtens erfenis wordt achtergelaten (dat alles) zal toekomen voor de eene helft aan het voornoemde Broederschap, - en voor de andere helft aan de kerkfabriek der moederkerk van Sint Jan Evangelist in de genoemde stad.
- (5) Op Zondag in het octaaf van het eerwaardig Sacrament of op den daarop volgenden Zondag zal eene plechtige processie gehouden worden over het kerkhof van de moederkerk of verder zooals zal worden bevolen. Ieder broeder en zuster van die Broederschap zullen daarbij tegenwoordig zijn en het eerwaardig Sacrament volgen. Ieder zal aan den eersten vinger van de rechterhand dragen een zilveren ring ter waarde van hoogstens een stoter. Op dien ring zal voorkomen de afbeelding eener hostie. Na het overlijden van den drager zal de ring toevallen aan het Broederschap.
- (6) Op den dag van het eerwaardig Sacrament zullen de broeders en zusters uit eerbied voor het eerwaardig Sacrament komen bij het altaar ter eere van het Allerheiligste Sacrament gewijd. Ieder van hen zal offeren een kleinen tournooisch, of zooveel als God den offeraar zal ingeven. Die niet gemakkelijk komen kan, zal zijn gaven naar het voornoemde altaar zenden. Het aldus geofferde geld zal toekomen voor de eene helft aan den pastoor der moederkerk of aan den verzamelaar der gaven. De andere helft aan het voormelde Broederschap, na aftrek eerst van het salaris der celebranten en ministers. Er is ook in voorzien, dat de tijdelijke rector van het genoemde altaar of deszelfs rectoren voorrang zal of zullen hebben in het opdragen der missen en het doen der goddelijke diensten boven anderen, die geen beneficiant zijn aan dat altaar.
- (7) Jaarlijks op den eersten Maandag na het octaaf van het bovengenoemde eerwaardig Sacrament, nadat de Vespers, de Completen en de goddelijke dienst in het groot koor van de genoemde kerk gezongen zijn, zal gehouden worden een vigilie van negen lessen in de genoemde kapel van het eerwaardig Sacrament. - Op den volgenden Dinsdag zal eene plechtige requiemmis gezongen worden op voornoemd altaar voor de overleden broeders en zusters, - tenzij die dag bezet is door een jaargetijde of door een anderen goddelijken dienst. - In dat geval zal die requiemmis versted worden naar eenen anderen dag. Tijdens die requiemmis zullen de broeders en zusters eenen tournooisch offeren zooals gezegd is. Na aftrek van het loon der zangers, zal het overschot toekomen als aangegeven is in het voorlaatste artikel.
- (8) Er zullen ook twee registers gemaakt worden: een groot en een klein. In het groote zullen geschreven worden de oprichting van het Broederschap en alle erfelijke bezittingen en meer merkwaardige gebeurtenissen ter altijd durende gedachtenis. In het kleine zullen geschreven

- worden de namen der levende broeders en zusters en ook de namen der overleden leden van het Broederschap.
- (9) Wanneer een broeder of zuster van het Broederschap zal overleden zijn, dan zullen alle leden van het Broederschap, als er tijd voor is, door den bode tot de uitvaart opgeroepen worden en zij zullen ook komen, tenzij iemand hunner uitstediĳ of ziek is of op andere wijze wettig verhinderd is.
- (10) Wanneer een der provisoren overleden is of zijne woonplaats buiten de stad heeft overgebracht of ziek zijnde zijn ontslag genomen heeft, dan zullen de kerkmeesters, als afgevaardigde der stad, met zeven of acht der ouderen en voornamere broeders uit den leekenstand bijeenkomen en eenen derden kiezen in plaats van den provisor, die overleden is of zijn ontslag genomen heeft.
- (11) Als uitgaven moeten gedaan worden te Rome of elders om de goedkeuring van het Broederschap of toekenning van aflaten te verkrijgen, dan zal ieder broeder of zuster van het gilde of Broederschap daarin tegemoet komen, - zoo dat de rijkeren voor niet hooger dan een stoter zullen belast worden, tenzij zij uit godsvrucht of genegenheid meer willen geven. Evenzoo zullen de anderen niet hooger dan met twee stuivers belast worden.
- (12) Als er twisten of oneenigheden ontstaan tusschen de broeders, dan zullen de drie provisoren zich toevoegen twee of drie of meer broeders om de niet-eensgezinden eensgezind te doen werden. Als deze niet willen gehoorzamen, dan zullen zij door de provisoren en de toegevoegden buiten het Broederschap gesloten worden; tenzij een dusdanige twist of oneenigheid ontstaan is ter zake van de eigendommen van het Broederschap of uit een andere ernstige oorzaak en daarom die zaak door anderen moet afgedaan worden.
- (13) Wanneer voor eene aangelegenheid van het Broederschap het den provisoren goed toeschijnt eenige oudere leden van het Broederschap bijeen te roepen, dan zullen de geroepenen gehouden zijn te komen ter beraadslaging en die niet geroepen zijn, zullen niet morren omdat zij niet geroepen zijn.
- (14) Voor het bijeenroepen der broeders en voor het behandelen van andere zaken, zal een oppasser of knecht gekozen worden door de provisoren en eenige oudere leden van het Broederschap. Deze knecht zal de hem opgedragen zaken trouw moeten volbrengen, zooals gebruikelijk is bij andere broedersschappen. Hij zal een loon ontvangen zooals zal worden bepaald.
- Vervolgens als het noodig of nuttig mocht zijn, dat de broeders van het genoemde eerwaardig Sacrament eens per jaar of te eenigertijd per maand bijeenkomen om het heil der ziel te behandelen of zaken van het Broederschap te regelen, - en dat daarvoor kosten moeten gemaakt worden, dan schijnt het billijk en passend, rechtmatig en broederlijk verordend te zijn, dat hij, die door den bode van het Broederschap geroepen is en om zijn eigen belang weerhouden wordt, of kan geacht om andere redenen weerstrevend is te komen, dat hij zal betalen en gehouden zijn te betalen twee kleine tournooisen, telkens eenmaal te betalen zoo dikwijls het voorkomt.
- De provisoren van genoemde Broederschap moeten uiterharte bezorgd zijn, om zich te toonen als getrouwe en onberispelijke bewaarders van het hun toevertrouwde en uitvoerders van testamenten. Bij voorbeeld: als een lid van het Broederschap of een ander christen van welken stand ook onder het vertrouwd beheer der provisoren geplaatst heeft eenige gelden of andere roerende of onroerende goederen, - of door een legaat zal bepaald hebben, dat dit bestemd moet worden voor eenig godvruchtig doel, bijvoorbeeld om de armen te spijzen; of arme gevangenen los te kopen; of eenig mooi meisje, dochter van een armen christen, een wettig huwelijk te doen aangaan; of ook om een arme en voortreffelijke maagd tot bruid van Christus te bestemmen en te doen ingaan in een vereeniging of klooster, - dat ieder provisor, die in dergelijke gevallen nalatig en traag zal bevonden worden zoodat het Broederschap daardoor een kwaden naam zou kunnen krijgen, dat is wanneer dat algemeen bekend en openbaar is, - dat zulk provisor niet alleen zal afgezet worden van zijn werkzaamheid als provisor, maar ook uitgesloten zal worden van het Broederschap: - en dat in diens plaats een ander provisor van goeden naam zal gekozen worden als boven is aangegeven.
- (15) Wanneer door de begunstiging des Heeren, den Gever van alle goed, het Broederschap aanmerkelijk verrijkt wordt uit giften of testamenten der geloovigen of ook door een scheidsrechtelijke oplegging of door een geschenk van tijdelijke goederen gedaan door medebroeders en andere geloovigen, dan (in dat geval) hebben de voorgenoemde Symon, Henricus en Aelbertus, oprichters van het Broederschap als kerkmeesters afgevaardigd voor de St. Janskerk door de voorzegde stad van 's-Hertogenbosch (dan hebben zij) gewild zoowel voor zich zelve en voor hunne opvolgers als ook voor de broeders van gezegd Broederschap

nu en in de toekomst: dat voor zoover, na goed gezorgd te hebben voor het licht, er iets overblijft van de hoeveelheid der verkregen goederen, dit zal besteed worden door de provisoryen van het Broederschap voor de eene helft ten behoeve van de kerkfabriek der genoemde kerk in mantels, boeken, kazuifels, kandelaars, versiering van het groote koor, kerkorgels en klokken; - en voor de andere helft voor de godvruchtige doeleinden in het voorafgaande artikel vermeld: wel te verstaan: als en voor zoover het nuttig zal blijken aan de tijdelijke kerkmeesters der genoemde kerk en aan de provisoryen met de oudere en voornamere broeders van het genoemde Broederschap.

Ten slotte hebben gewild en willen de dikwijls genoemde kerkmeesters afgevaardigden van de genoemde stad tot beheer van de kerkfabriek alsook om deze oprichting te doen namens de provisoryen en medebroeders ofschoon niet tegenwoordig en toch als tegenwoordig beschouwd alsook de toekomstenden (hebben zij gewild) voor zich en voor hunne opvolgers:

- a) dat alle roerende en onroerende goederen, die gemeld Broederschap zullen toekomen (blijvende de giften aan het altaar bestemd voorbehouden volgens het recht van den pastoor) ter beschikking komen en gesteld worden onder het beheer geheel en werkelijk van de voornoemde kerkmeesters alsook van de provisoryen van het genoemde Broederschap volgens den aangegeven vorm, - en volstrekt niet van een ander van welken staat of stand ook: - en dat
- b) de bovengenoemde goederen gegeven, geschonken of gelegateerd tot geen ander of tegenovergesteld doel worden aangewend, - noch
- c) iemand eenige andere bestemming aan die goederen moge geven als in het bovengenoemde vervat is.

Want hetgeen door de vrijgevigheid der geloovigen voor het genoemde godvruchtig gebruik is bestemd, worde tot geen andere bestemming aangewend, en worde door niemand anders veranderd.

Opdat derhalve de opzet van de bovengenoemde kerkmeesters Symon, Henricus en Aelbertus, dat van Hem is uitgegaan, van Wien erkend wordt, dat alle goede zaken voortkomen, het gewenschte gevolg kunnen verkrijgen, hebben zij goed gevonden den inhoud van deze acte voor te leggen aan den Heiligen Vader en Heer in Christus, onzen Heer den Paus; en aan onzen eerwaardigen Vader en Heer in Christus onzen Heer den Bisschop van Luik; en aan de eerwaardige mannen den deken en het kapittel als pastoor van de vermaarde collegiale en pastoreele kerk van Sint Jan den Evangelist van de genoemde stad, onze overheden; nederig verzoekend, dat zij instemming en toestemming mochten verleenen aan de regelen en statuten van deze Broederschap of vereeniging en zich mochten verwaardigen te bevestigen het genoemde Broederschap, zijne regelen en statuten; opdat zij deelgenooten verdienen te worden van al het goed, dat in dat Broederschap zal geschieden.

En omdat het bevolen en toegestaan is dat al het bovengenoemde en ieder deel afzonderlijk geschiede door den wil, de toestemming en de verordening van de gezegde stad in zijne standen vergaderd, daarom zijn tot meerdere versterking van het bovenstaande aan deze acte gehangen het zegel ad legata van de genoemde stad en dat van de kerkfabriek van de kerk van den heiligen Johannes den Evangelist in het jaar van de geboorte des Heeren een duizend vier honderd vijf en negentig den 24en November daags voor het feest van de heilige Katharina, maagd en martelares.

BIJLAGE III

Toespraak van Mgr. J. Bluysen op de Algemene Jaarvergadering van het Gezelschap van de Stille Omgang te Amsterdam. op 11-01-1976.

HET VIEREN VAN DE EUCHARISTIE

‘Opdat allen één zijn’.

Als je de boodschap van Jezus Christus kort zou willen karakteriseren, dan zou je haar de boodschap van de liefde kunnen noemen... de blijde boodschap omtrent de grote liefde die God koestert voor de mens, Zijn wondere liefde voor alle mensen. Geen mens wordt geboren die valt buiten deze mensenliefde van God, God houdt van de mensen, van alle mensen, van ieder mens persoonlijk en van alle mensen gezamenlijk. God is liefde’, schrijft de apostel Johannes.

Al te gemakkelijk heeft men soms de blijde boodschap geïdentificeerd met medemenselijkheid, naastenliefde. Natuurlijk, Jezus predikt en verkondigt de konsekvente naastenliefde als een grondopdracht voor de mens. Maar doen dat ook de anderen niet? Wordt niet allerwegen de liefde voor de ander gepredikt? Een mens is uiteraard mens-met-andere-mensen, mens-voor-andere-mensen; hij is van nature, krachtens geboorte, medemens. Een mens is per definitie aangewezen op andere mensen, Van de ene kant dus is hij niet teruggeworpen op zichzelf, zichzelf genoeg, autonoom, van de andere kant, wordt hij geroepen anderen van dienst te zijn, anderen te helpen, anderen te laten delen in zijn talenten en mogelijkheden. Het is dus vanzelfsprekend, dat de grote Profeet, Jezus Christus, deze primaire menselijk opdracht met grote nadruk verkondigt en zeer consequent vóórleeft.

Maar het bijzondere in de boodschap van Jezus is, 1) de radicaliteit die zijn naastenliefde kenmerkt, en 2) de manier waarop hij de liefde voor de ander mens koppelt aan de liefde tot God. Wat dit laatste betreft, U kent die veelgehoorde tekst: ‘Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart, geheel uw ziel en geheel uw verstand. Dit is het voornaamste en eerste gebod. Het tweede, daarmee gelijkwaardig: Gij zult uw naaste beminnen als u zelf, Aan deze twee geboden hangt heel de Wet en de Profeten’. (Mt. 22, 37-40). In deze woorden schuiven als het ware de liefde tot de naaste en de liefde tot God in elkaar, en worden samen het draagvlak waaraan alle andere opgaven en plichten zijn opgehangen. Dat alles wordt door Jezus tenslotte zeer fundamenteel verankerd in de liefde die God zelf koestert voor de mensen. Dat ‘God de mensen zozeer heeft liefgehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft... opdat de wereld door Hem zou worden gered...’ (Joh., 3, 16-17). dat is het grote teken geworden van Gods alomvattende, unieke mensenliefde.

De eniggeboren Zoon zelf is het teken geworden van Gods grote liefde voor de mensen, werkzaam teken, ‘sacrament’, bron van werkelijk heil en van echte heelmaking voor het menselijk geslacht. Zulk een radikaal teken van Gods wil om de mensen te redden, zulk een radikale garantie dat Hij Zijn beloften gestand wil doen, dat van daaruit altijd opnieuw hoop in het hart van de mensen wordt gewekt, Daarom heeft men niet ten onrechte gezegd dat het eigen kenteken van de christenmens de hoop is, Ik geloof inderdaad dat de christelijke hoop de christen het meest typeert en ten opzichte van andere het meest fundamenteel kenmerkt.

GEKRUISIGD EN VERREZEN

In feite is Jezus de grote Verlosser geworden door Zijn dood en verrijzenis. Jezus had al eens gezegd: ‘Niemand heeft grotere liefde, dan hij die zijn leven geeft voor zijn vrienden’, en Hij had eraan toegevoegd: ‘Ik geef mijn leven, voor mijn vrienden’ (Joh., 15, 13). Hij wilde totaal, radicaal en ondubbelzinnig gestalte geven aan Gods mensenliefde.

Dat heeft Hij gedaan door de wijze waarop Hij de dood tegemoet is getreden en met name door het feit, dat Hij in Zijn sterven en verrijzen de macht van de dood en van alle menselijke zwakheid en ondergang overwonnen heeft.

Op grond van Zijn dood en verrijzenis heeft, zoals Petrus op de eerste Pinksterdag getuigt, ‘God Hem en Heer en Christus gemaakt’ (Hand. 2,36), dat wil zeggen: voortaan is Jezus Christus, gestorven en verrezen, de Heer van hemel en aarde. Voortaan is het mysterie van Zijn sterven en verrijzen het reddend houvast voor ieder die wil. Voortaan is het grote herkenningspunt van ons geloof: Jezus Christus gekruisigd en verrezen. Dat is het fundament waarop Zijn Kerk kon worden gebouwd zo dat zij alle komende eeuwen kan trotseren, De Verrezen Heer, dat is het kerngegeven van ons christelijk geloof, de spil van ons christelijk leven.

DE HEILIGE MAALTIJD

Om ons des te beter te kunnen blijven herinneren aan dat centrale heilsgebeuren, Zijn sterven en verrijzen, heeft de Heer op de avond vóór Zijn dood op verrassende en ontroerende wijze tijdens de viering van het aloude en diepzinnige Joodse Paasfeest Zichzelf te eten en te drinken gegeven. Daardoor werd bij voorbaat aan de leerlingen de diepe zin van wat gebeuren ging, verduidelijkt, maar werd tevens voor eens en voor goed en voor altijd datgene wat komen ging, in heilige tekenen bevestigd.

In de H. Eucharistie bewaart de Kerk 'de heilige maaltijd, waarin Christus genuttigd wordt, de geest met genade gevuld wordt, en ons het onderpand van de toekomstige heerlijkheid wordt gegeven' ('o sacrum convivium, in quo...'). Altijd opnieuw tot werkzaamheid en leven komend teken van Zijn sterven en verrijzen. Wonderbaar voortzetten van Christus' verlossend aanwezig zijn bij ons. Misschien zijn wij te weinig doordrongen van de diepte van het Eucharistisch geheim, Misschien hebben de rationele discussies van de laatste jaren ons wat minder gevoelig gemaakt voor de unieke save die ons met de Eucharistie gegeven is. In ieder geval is het veel stiller geworden rond de Eucharistische gedaanten. De Eucharistische weekend vieringen worden veel minder trouw bezocht. Vele eerbiedwaardige vormen van Eucharistische verering, die in het verleden een belangrijke plaats in ons geloofsleven innamen (lof, aanbidding, H. Uur, sacramentsprocessie, etc.) zijn zeldzaam geworden. Vele tekenen waarmee wij onze eerbied en onze vroomheid in het benaderen van het Eucharistisch mysterie ondersteunden (knielen, stil zijn, bewieroken etc.), worden minder gemakkelijk en meer gereserveerd aangewend.

Wij zullen elkaar moeten helpen om het geloof van de Kerk omtrent de H. Eucharistie trouw te bewaren, konsekvent te beleven en intens te vieren. Om beter te kunnen zien wat dit mysterie ons aanbiedt, is het van groot belang steeds opnieuw terug te gaan naar de wortels ervan, met name: Gods radikale mensenliefde die Hem Zijn enige Zoon deed zenden. Jezus opperste zelfgave die in Zijn dood en verrijzenis tot ware redding van de mensheid leidde, Christus opdracht aan ons om met elkaar één te zijn door en met Hem, en op die wijze mee te werken aan de verwerkelijking van de blijde boodschap ... Gods bereidheid om Zijn goede beloften gestand te doen...

IN DIENST VAN DE DIENSTBAARHEID

Het mysterie van H. Eucharistie is ook heel innig vervlochten met het mysterie van de Kerk, Ook hierin zouden wij elkaar moeten helpen, dat wij dat beter gaan zien. Via de Eucharistie ontmoeten wij elkaar in Hem. En niet alleen de mensen die in de kerk aanwezig zijn op dat moment, neen, allen die met dezelfde Heer verbonden zijn. Door de viering van de H. Eucharistie worden wij opnieuw aan elkaar gegeven en vaster aan elkaar verbonden om onze gezamenlijke opdracht beter te kunnen waarmaken, Door te eten van Jezus' Lichaam en Bloed worden wij méér samengebracht in Zijn lichaam de Kerk, Of je het ervaart of niet, of je het op min of meer gevoelige wijze merkt of niet, via de Eucharistie is Jezus op unieke wijze werkzaam om Zijn Kerk op te bouwen en sterk te maken. Het Eucharistisch samenkomen is dan ook in wezen een gemeenschapsgebeuren: de Eucharistie is niet alleen aan de enkelingen gegeven: zij is aan allen tesamen gegeven ten bate van een samengroeien met elkaar in Christus' Geest. Daarom kan de Eucharistie niet worden uitgespeeld tegen dienstbaarheid aan medemensen in het leven van alledag, Integendeel, zij staat ten volle in dienst daarvan, en zij neemt daarin een onmisbare plaats in. Zonder de regelmatige viering van de Eucharistie mist de gelovige het kostbaarste hulpmiddel dat hem geboden wordt, en hij kan gemakkelijk van de gemeenschap losraken, of er minstens nauwelijks meer door worden gevoed.

ZONDAGSP LICHT

Het lijkt mij van groot belang, dat wij elkaar helpen om deze en andere mysterieuze achtergronden van de Eucharistie beter in geloof te verstaan - Dat lijkt mij tevens de aangewezen weg om te bevorderen dat zoveel mogelijk mensen regelmatig de Eucharistie komen meevieren, Ik denk, dat wij de toename van het wekelijks kerkbezoek niet bijzonder zullen kunnen bevorderen door te verwijzen naar het kerkelijk voorschrift daaromtrent (dat, zoals u weet, nog altijd onverkort bestaat). Voor vele mensen van deze tijd is een voorschrift eerder een tegen-argument dan een argument. Wel is men ontvankelijk voor argumenten en motiveringen die de zin van de regelmatige deelname aan de Eucharistie-viering verduidelijken. En eigenlijk is dat een heel gezonde ontwikkeling, vind ik, Want niet het gebod van de Kerk als zodanig, maar de redenen waarom de Kerk het wekelijks meevieren van de Eucharistie zo belangrijk vond dat zij er een uitdrukkelijk en zwaar geldend gebod aan verbond, juist dat kan de diepe zin ervan verhelderen en motiveren tot trouwe en overtuigende deelname.

Ik denk, dat wij vooral ten opzichte van jonge mensen de moeite moeten nemen steeds opnieuw te verwijzen naar het eigenlijke mysterie van de H. Eucharistie en de kostbare mogelijkheden die ons daarin gegeven zijn. En als wij dan toch van een verplichting moeten spreken, laat het dan gaan over de morele verplichting die wij in deze hebben, in de zin waarin de bisschoppen dat hebben gedaan in hun laatste Adventsbrief. Zij schrijven daar: 'De eredienst zouden wij dan ook een plicht willen noemen in de geest van de verplichting die een mens persoonlijk voelt om het contact levend te houden met zijn ouders, zijn familie, zijn gezin' (adventsbrief 1975, De eredienst, poort naar de toekomst, p, 20).

THEOLOGISCHE VRAGEN

Nadenkend over het Eucharistisch mysterie komt men gemakkelijk tot allerlei theologische vragen. De vragen rond de transsubstantiatie (de verandering van brood en wijn in het Lichaam en Bloed van Christus) en de realis presentia (de werkelijke aanwezigheid van de Heer) zijn vragen die wel nooit zullen verdwijnen. Voor theologen interessante vragen, voor de gemiddelde gelovige mens erg gekompliceerde vragen. Omdat hier geen vergadering van theologen bijeen is, maar een verzameling van gelovige mensen zonder theologische deskundigheid, daarom ga ik op deze vragen niet in. Het enige wat ik zou willen doen is: u oproepen om zo goed en zo kwaad als dat gaat in geloof te benaderen en te verwerken wat de Kerk ons voorhoudt omtrent het mysterie van de Eucharistie. Wat in de Eucharistie viering gebeurt, zullen wij met ons verstand nooit kunnen analyseren zo dat het allemaal sluit en past in een klaar en helder patroon. Wat de Heer hier doet, overtreft verre de mogelijkheden van ons begrijpen, en is alleen in geloof te vatten, in een houding van eenvoudig geloven en vertrouwd benaderen.

Nu is het echte geloven niet altijd even gemakkelijk. Het kan als in een golfbeweging op en neer gaan, omhoog en omlaag, in het leven van een mens en in de geschiedenis van de geloofsgemeenschap. Het geloof is niet altijd even krachtig. En dat geldt niet alleen in de groeifase, als de (jonge) mens tastend en zoekend, wijkend en wijfelend, dikwijls ook zich verzettend probeert te ontdekken wie Jezus Christus eigenlijk is, Geestelijke schrijvers en grote gelovigen uit de geschiedenis van de Kerk hebben op velerlei wijzen verwoord, hoe ook het gerijpte geloof door diepe duisternis en kwellende onzekerheden kan worden bedreigd. Maar zij hebben tevens aangetoond, dat het trouw vasthouden aan wat binnen de Kerk aan geloof leeft, in een liefdevol zich toevertrouwen aan de Heer die men zoekt, de geloofshouding in zulke omstandigheden alleen maar verdiepen zal.

DE LITURGISCHE TAAL

Ik denk op dit moment aan een vers van Achterberg, dat ik dezer dagen las:

'Ik kan alleen woorden ontmoeten,
U niet meer,
maar hiermee houdt het groeien aan,
zozeer
dat ik wel moet geloven
dat Gij luistert;
zoals ik omgekeerd Uw stilte
in mij hoor'.

Is het niet met name bij de viering van de Eucharistie op zijn plaats gelovig ervan uit te gaan, dat Hij luistert, en te proberen zijn stilte te verstaan. Deze formuleringen van Achterberg doen mij denken aan elementen uit de mystieke literatuur, waarmee de eigenlijke geheimen van het verkeer tussen God en mens dichterbij worden gebracht. Het luisteren naar Gods stilte mag door de taal van de liturgie niet worden overstemd. Het gebruik van de eigenlandse taal in de liturgie heeft nieuwe mogelijkheden geschapen voor de actieve en directe deelname daaraan, Maar er is een groot risico, dat de taal die wij in feite gebruiken, te hoekig en te bonkig is.

De liturgische taal moet van de ene kant zo duidelijk zijn, dat zij toegang geeft tot het hart van het christelijk geloven, van de andere kant echter zo eerbiedig tastend dat zij aan ieder 'te denken kan geven'.

Zij zou enigszins moeten zijn als de taal van Jezus, die doorgaans niet direct, rechtlijnig en verstandelijk formuleert maar beeldend en beeldrijk, geheimen van het Godsrijk ontvouwt, ze als het ware in een spiraalbeweging benaderend, in groot respect voor het bevattingsvermogen van Zijn toehoorders, en hun hart daardoor op fijne, delicate wijze openend naar de mysteries van Gods

liefdeshandelen. De liturgische taal zal zo fijn moeten zijn, dat in het hart Gods stilte hoorbaar wordt. Het Latijn heeft zich dat kenmerk in een groeiproces van eeuwen verworven, Het is geen wonder, dat wij met ons Nederlands nog heel wat te worstelen zullen hebben, Wij moeten het natuurlijk wel aandurven en aanpakken!

GEVOELSELEMENTEN

Juist hij de viering van de liturgie heeft de mens er recht op in zijn totaliteit te worden aangesproken, d.w.z. juist dan zou men niet met al die zakelijke en verstandelijke overwegingen moeten worden geplaagd die het hele leven al veel te zeer beheersen, maar veel meer op zijn gevoel, zijn aanvoelen en zijn intuïtie, op zijn vermogen zich te geven en over te geven moeten worden aangesproken. Ik vrees, dat het gevoelselement in de hedendaagse liturgievieringen te zeer op de achtergrond blijft, en ik denk dat dit onder andere zichtbaar wordt aan het geringe gebruik van de taal van symbolen, Misschien is het waar, dat de moderne mens de taal van de aloude symbolen (water, licht, olie, branden van wierook, etc.) niet goed meer verstaan kan. Toch ben ik daarvan niet overtuigd, vooral omdat ik constateren moet dat het kaarslicht en de wierook die uit het kerkgebouw verbannen werden, op bezinningsbijeenkomsten van jonge mensen werden binnengehaald.

DRAMATIEK

Laten wij ook niet vergeten, dat liturgie uit de aard van de zaak handeling veronderstelt. Het gaat niet alleen om woorden, het gaat evenzeer om 'dramatiek' (als men dit woord verstaat in zijn eigenlijke betekenis). Is het dan geen verarming, als men hij de Eucharistieviering zo weinig mogelijk misdienaars betreft, of -wat erger is - zoveel mogelijk voorbijgaat aan de door de nieuwe liturgie geboden kansen om gelovigen in verschillende functies en op verschillende wijzen te laten participeren aan het liturgisch gebeuren. Zo zou men er, meen ik, vanuit moeten gaan dat de voorbeden in normale omstandigheden altijd door gelovigen uit de aanwezige gemeenschap worden uitgesproken en nooit door de celebrerende priester. Hetzelfde kan gezegd worden van de lezingen, die voorafgaan aan de evangelielezing.

Voor het aanbrengen van de offergaven zou ik eveneens de inschakeling van gelovigen willen bepleiten, evenals een veel expressievere processiegang dan doorgaans gebruikelijk is. Het is mij verder opgevallen, dat in nogal wat kerkgebouwen juist die momenten verwaarloosd worden waarop de nieuwe liturgie de gelovigen tot actieve participatie oproept via korte acclamaties of andere teksten. Ik denk hier bij voorbeeld aan de korte acclamaties na de lezingen, maar ook aan de schuldbelijdenis die blijkbaar zo gemakkelijk wordt weggelaten (waarom eigenlijk? het is niet alleen een voor de aanwezigen actief moment van participatie, maar ook een uiterst zinvolle akt). Ik denk in dit verband ook aan een tekort tot daadwerkelijk meezingen van de gehele gemeenschap in sommige liturgie-vieringen.

DE PASSENDE HOUDING

Het daadwerkelijk meedoen van de gehele gemeenschap en het ervaren van de liturgieviering als een groot geheel van handelingen en bewegingen wordt zeker niet bevorderd, als de aanwezigen - zoals dat in ons land sterk gewoonte is geworden - verondersteld worden of gevraagd worden tijdens de hele viering te blijven zitten. Het is zinvol samen dezelfde houding aan te nemen om daardoor de saamhorigheid en verbondenheid te onderstrepen. Het is ook zinvol verschillende houdingen aan te nemen, naargelang de diverse momenten van de viering daartoe uitnodigen. Het nieuwe Romeinse missaal geeft dan ook een hele serie aanwijzingen voor de passende houding van de gelovigen op de verschillende momenten. Die wisseling van zitten, staan en knielen helpende deelnemers attent te zijn op wat in feite gebeurt en roepen die attentie a.h.w. telkens op, De uiterlijke houdingen willen tevens uitdrukking geven aan wat aan innerlijke houding op dat moment verwacht mag worden. Bij de Eucharistie-viering kunnen zij onze eerbied voor het Eucharistisch gebeuren bevorderen en uitdrukken.

Wat zeker niet aangepast is aan het heilig gebeuren is het blijven zitten tijdens het Eucharistisch gebed, met name tijdens de Consecratie (tenzij er geen andere mogelijkheid is. wat een enkele keer kan voorkomen) - Op dat moment past de knielende houding, of minstens de houding van eerbiedig recht staan, Ik vermoed, dat de eerbied, de verering en de aandacht voor het mysterie van de Eucharistie aanmerkelijk bevorderd zou kunnen worden, wanneer men erop uit zou zijn het zitten tijdens het Eucharistisch gebed als niet aangepast en ongepast te doen verdwijnen.

HET TABERNAKEL

Het lijkt mij voor het kerkelijk geloofsleven van groot belang, dat zowel voor de viering van de Eucharistie als voor de verering van het H. Sacrament buiten de Eucharistieviering gezocht wordt naar nieuwe mogelijkheden en nieuwe vormen. De eerbied voor de H. Eucharistie wordt zeker bevorderd door een stijlvolle aangepaste en in alle opzichten goedverzorgde Eucharistieviering. Ook een met uiterste Zorg en smaak accentueren van de plaats waar de H. Reserve bewaard wordt, het tabernakel en de omgeving daarvan, zal de verering van dit Geheim kunnen bevorderen. Waarom zou ook de hele omgeving van het tabernakel niet zo kunnen worden ingericht dat het de kerkbezoekers a.h.w. uitnodigt om daar even neer te knielen en in gebed in te keren. De geloofsgemeenschap zou gerust ook meer uitdrukkelijk over de zin van de Eucharistische aanbidding mogen nadenken, en naar nieuwe vormen daartoe mogen zoeken.

LIEFDE EN EENHEID

Pater Eymard, stichter van de Congregatie van het H. Sacrament en groot vereerder van de H. Eucharistie, heeft onder meer dit geschreven: 'De Eucharistie is het Sacrament van de liefde, en de genade die er in grote stromen uit voortkomt, is een genade van liefde, De liefde van God heeft geïnspireerd tot die instelling ervan, en deze edelmoedige liefde die dit wonder verwezenlijkt heeft, roept de liefde van de mens op. Een onuitputtelijke liefde herhaalt de Eucharistie overal en zet haar voort tot aan het einde der wereld, om steeds nieuw voedsel te geven aan de liefde van de christen.' Ja, de Eucharistie is het sacrament van de liefde en van de eenheid. Volgens het Johannes-evangelie heeft Jezus de instelling van de Eucharistie vooraf doen gaan, door vele woorden over eenheid en liefde. Daarmede zette Hij de Eucharistie in de context van het doel van heel Zijn heilsoptreden: opdat zij één mogen zijn zoals Wij... De Eucharistie is het heilsmiddel hij uitstek tot groei van liefde en eenheid onder hen die Jezus willen volgen.

Des te meer betreuenswaardig is het, dat met name de visie op het geheim van de Eucharistie de christelijke kerken van elkaar gescheiden heeft en een belangrijk punt van verdeeldheid blijkt. Maar gelukkig mogen wij dankbaar konstateren, dat op grote schaal in de laatste jaren tussen de kerken gesprekken zijn gevoerd over de benadering van dit mysterie en allerm minst zonder resultaat, hoewel deze weg nog lang niet ten einde zal zijn...

Naar mijn mening vraagt de eerbied voor het Eucharistisch Sacrament, dat wij allen samen, ieder naar vermogen, bijdragen aan deze groei naar herstel van de eenheid van geloof met betrekking tot de Eucharistie, bij voorbeeld in persoonlijke kontakten en onderlinge gesprekken met andere christenen.

J. BLUYSSSEN

BIJLAGE IV

Ledenlijst der 14 Broederheren van de Aloude Broederschap van het Hoog Heilig Sacrament per 1 januari 1980.

Geestelijk directeur: Pater Barnabas van den Brule ofm Cap. met ingang van 1 feb, 1972.

Leden:	Benoemd in
J.M.C. Teppema, proost	1960
A.W.C. Verhees, onderproost	1978
Y.J.C. Galema, rentmeester	1974
F.A.M. Cuppen, plv. proost	1971
E. Determeyer	1948
P.C.J.M. Kruse	1949
C.A. Schnetkamp	1953
H.W. van Kempen	1954
C.J. Okkerse	1970
J.N. Koning	1970
M.P.A.M. Kneepkens	1972
P.M. Nederveen	1972
F.G.D.M. de Leeuw	1974
J.F. Robbers	1978

INDEX VAN PERSOONS- EN GEOGRAFISCHE NAMEN

Op de inleiding, inventarissen en regestenlijst

Adrianus VI, paus
Alexander VI, paus
Amsterdam
Angelis, Pieter ab
Arkel Peterszn, Jan van
Asdonck, Gijsbertus van
Balyart, mr. Alart
Bank, Wouter sr.
Bardi, kardinaal
Bartolomie, J. Joseph
Bassery, Guilielmus
Bauwens, dr. J.
Bax, Jacob
Bax, Symon
Beckers, Andries
België
Berckel, Adrianna van
Berckel, Marie van
Berghe, dhr. van den
Berkel Geritszn, Gerart van
Berze, Catharina, dochter van wijlen Dirck van
Beugen, F. van
Beughen, Victor van
Beys, Arnt
Blomme(n), Antonius van der
Bluijssen. Mgr. J.
Boert, Jordaen van
Bogaert, Fr. van der
Bogaert, Gijsbertus van den
Bogart, Lambert
Boicx Janszn., Otto
Bolsius, A.
Boons, H.P.
Boons, J.
Borch(g)t, dr. Joannes G. van der
Boxtel
Brandijn, Cornelis
Brede, Alart Henricxsz. van
Broeck, Lijsbeth, dochter van wijlen Wouter van den
Brule, P. Barnabas van den
Brussel
Bruynincx, Theodorus
Dalen, pater van
Danckloffs, Anthonius (zoon van Johannes Adrianus)
Deckers, Gerardus Josephus
Deckers, Johan Hendrik
Deventher, Herman van
Does, J.H. van der
Doncquers, Melchior
Doop, Ar. den
Doren, Gisbertus van
Dries, J.B. van den
Dubbelden, H. den
Eelkens
Endepoel, Pieter van den

Erp, Jan van
 Erpe Jansz. die Jonge, Jan van
 Esel, Allard in den
 Eucharistische Kruistocht
 Everts, Adrianus
 Frankrijk
 Frederik Hendrik
 Fren(c)ken, François
 Gastel, (pater) van
 Geffen, Gijshertus van
 Geffen, Mathijs van
 Gesant, dhr.
 Gheel, Symon van
 Gils, Ant. van
 Govaerts, P,
 's-Gravenhage
 Gregorius XVI, paus
 Grinsven, G. van
 Groenewalt, Antoni
 Habraken Hz., H.
 Habraken, L.F.
 Hasselt, (rector) Martinus van
 Hedel, Catharina, vrouw van Dirck Jacopsz. van
 Hedel, Dirick Jacopsz. van
 Hedel, Yken, weduwe van Hendrick Goyartss. van
 Heeren, Guilliam
 Heeren, W.J.
 Hellinck, Gherit
 Helvoirt, dr. van
 Herck, Willem van
 's-Hertogenbosch
 - kerkelijk
 Bisdom-
 Capucijnenkark
 Franciscaner bidplaats
 H. Hartkerk
 Predikheren
 - Broederschap H. Sacrament
 - Kerk
 St. Catharina parochie
 St. Janskerk
 - altaar H. Sacrament
 - kapel Illustere Lieve Vrouwe Broederschap
 - Kapittel
 - Parochie
 - Sanctuarium
 St. Pieter
 - deservitor van de
 - kerk
 - parochie
 - toponiemen
 Achter de Tolhrug
 Boschveld
 Does de Willeboissingel, van de
 Gewandhuis
 Hoge Steenweg
 Huis de Groene Kaas
 Huis het Trapke
 Kerkplein
 Klein Deuteuren

Korte Tolbrugstraat
 Kruisstraat
 Lange Tolbrugstraat
 Mariënborg
 Marktstraat
 Ruische Poort
 Schapenmarkt
 St. Jorisstraat
 St. Pietersplein
 Uilenburg
 Vugterstraat
 Zadelmakersstraat
 Zadelstraat
 - verenigingen, instellingen
 ambachtsgilden
 Broederschap van de Zoete eerwaardige naam Jezus
 Eucharistische Gezinskring
 Eucharistische Mannenwacht
 Illustere Lieve Vrouwe Broederschap
 Groot Ziekengasthuis
 Schuttersgilden
 St. Janslyceum
 Heuvel, Antonius van den
 Heyden, Frederick van der
 Hezeacker, Goessen van den
 Hoelen, Hermanus
 Hoex, Lamhertus
 Hofhuis, J.E.
 Hogaerts, plebaan
 Hooff, M. van
 Hijnden, Peter van
 Ingen, van
 Innocentius XI, paus
 Innocentius XII, paus
 Janssen, Geertruijt
 Janssen, J.
 Janssen, N.
 Jaspers, Henricus Petrus
 Jaspers, H.P.
 Jongh, Joannas de
 Caersmans, Willem
 Cammen, Frans van der
 Karremans, Guillielmus
 Kempen, H.W. van
 Kerkhoff, Constantijn
 Kerkhoff, J.
 Kerchoff, Johanna, weduwe van Lambrecht van den
 Kerkhoff, L.
 Kessel, (Johannes) van
 Kessel, Laurijns van
 Kevelaar
 Killian, Wendel
 Kivits, J.H.
 Clemens XI, paus
 Congregatie van kardinalen der regulieren en aflaten
 Congregatie van kardinalen der Propaganda Fide
 Koene, H.
 Colen, Jacob
 Coolen, Johan
 Koppelaars, G.J.

Cort, Jheronimus de (zoon van wijlen mr. Jacob de)
Kroon, pastoor J. de
Kruse, mr. P.C.J.M.
Krijn, Hendrick Christiaen
Kuysten, Jan
Leeuw, F.G.D.M. de
Leo XIII, paus
Lepper, J.C. de
Leuven, parochie St. Pieter
Leydecker, Hendrick die
Liempt, pastor van
Lintermans, Hieronymus
Litsenborgh, Martinus van
Londen, H.M.A. van
Lücker, P.
Luik
Mechelen
Meer, Guiliam van der
Meer, Jan van der
Mensen, J. des
Meulen, J.D. van der
Meijlink, A.
Meysfoirt, Willem Arts van
Michielszn., Gerard
Monix, Arnt
Munster, Hendricus Jacobus van
Munster, Josephus van
Munster, M.A.J. van
Mutsaers, Antonius
Mijschen, Jan
Namen
Napoleon
Nederland
Neerven, mr. Henrick van
Nicolts, (Adriaen)
Noets, Gherit den
Nuland
Nuyts, J.A.
Oirschot
 - Hertgang van Hedel
 Oudehoven
 Polsdonck
 Parochie St. Pieter
Oisterwijk
Orthen
Os, Willem van
Osch, Godefridus van
Ottensoen, mr. Dominicus
Oijen Gz., J. van
Oijen, J. van
Pelgrom Dirxss., Henrick
Pelgrom, Herman
Pelgrims, Herman, zoon van wijlen Dirck Henrick
Pels Jz., H.G.
Petersz., Willemken, dochter van Adam Bartholomeuszn.
Pompe, F.H.
Poppe
Poppel
Poppel, Willem van
Potters, G.

Pottre, Johannes de
Propaganda Fide
Provincie Noord-Brabant
Putten, weduwe van Johannes van der
Putten, Ludovicus van der
Pijnappel, Jan
Pijnappel, Willem
Raad van Brabant
Ravesteijn, Dirck van
Reabel, R.
Rombouts, P.
Rome, Minerva kerk te
Roosmalen, J. van
Rullen, Hendrik
Rullen, Wouter van der
Ruyter, Peter de
Rijckevorsel, F.G. van
Rijckevorsel, Jo(h)an van
Rijckevorsel, Joh. F. van
Rijckevorsel, Joan. P.
Rijder, Geertruyt Jansen, weduwe van Jan Janssen
Rijke, Bernardus
Sanctorum, Emilius
Sarto, Conrardus de
Sassen, Jacobus
Scheffers, Jacobus
Scheffers, Petrus
Seberts, advocaat
Siermans, Hendrik
Simons, Goyart
Smits, Dominicus
Smits, dr. X.
Someren, C.J. van
Someren, Hendrikus van
Someren, Martinus van
Son, Antoni van
Spens, W.J.
Sperings, Theodorus Nicolaas Hubertus
Stoel, Melchior
Staten Generaal
Steen, L. van der
Steen, W. van der
Steyaert, Martinus
Storm, B.
Swolffs, Henricus
Toelinck, Frans
Uden, Hendrick van
Vaticaan
Vechel, Goyaerd van
Ven, Adriaen van de
Ven, Antony van de
Venrooij, J.B. van
Verenigde Nederlanden
Verheyen, burgemeester
Verhulst, J.
Vissers, Petrus
Vlijmen
Vormezeel, dhr.
Vuchts, Wilhelmus
Vugt, C. van

Vugt, J.B.S.
Wanrooy, H. van
Watrin, J.
Weydeven, (plebaan) Symon van de
Wierds, J.
Willemsen, J.F.
Willemsz., Henrick
Wolff Claeszn., Jan die
Wolff, Reyner die
Wijs, Cornelis de
Wijs, F. de
Wijs, H. de
Wijs, M.F. de
Zantfoort, Gerardt van
Zoerendonck, Hendrick
Zwijsen, bisschop